

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
(LEH DİLİ VE EDEBİYATI)

**II. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ, SAVAŞ DÖNEMİ
VE SAVAŞ SONRASI CZESŁAW MIŁOSZ
ŞİİRLERİNE BAKIŞ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Tezi Hazırlayan
AYBIKE ÇETİN**

Ankara – 2008

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
(LEH DİLİ VE EDEBİYATI)

**II. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ, SAVAŞ DÖNEMİ
VE SAVAŞ SONRASI CZESŁAW MIŁOSZ
ŞİİRLERİNE BAKIŞ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ö. AYDIN SÜER

Tezi Hazırlayan
AYBİKE ÇETİN

Ankara – 2008

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

GİRİŞ5

I.BÖLÜM

CZESŁAW MIŁOSZ KİMDİR?9

II.BÖLÜM

İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEM

CZESŁAW MIŁOSZ ŞİİRLERİNE BAKIŞ.....17

1. I.Dünya Savaşı Sonrası Polonya'nın Genel Durumu.....17

2. Savaşın Ardından Edebiyatı Etkileyen Önemli Olaylar.....21

3. Felsefi Akımlar.....22

4. Polonya'da Şiir.....27

5. Dönemin Önemli Şair Grupları.....31

6. İki Savaş Arası Dönemde Czesław Miłosz.....36

III.BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİ

CZESŁAW MIŁOSZ ŞİİRLERİNE BAKIŞ.....46

1. II. Dünya Savaşı Sırasında Ülkenin Genel Durumu.....46

2. Kültürel Yaşam.....52

3. Şairler ve İşgal Altındaki Polonya.....54

4. Savaş ve Miłosz.....61

IV.BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI

CZESŁAW MIŁOSZ ŞİİRLERİNE BAKIŞ.....	71
1. Savaş Sonrasında Polonya'nın Genel Durumu.....	71
2. 1945-1960 Yılları Arasında Şiir.....	77
3. Miłosz ve Savaş Sonrası Polonya'da Şiir.....	81

V.BÖLÜM

İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEM, II. DÜNYA SAVAŞI

DÖNEMİ VE SAVAŞ SONRASI DÖNEM

CZESŁAW MIŁOSZ ŞİİRLERİNE ÖRNEKLER.....	88
---	----

SONUÇ.....	124
------------	-----

ÖZETLER

TÜRKÇE.....	126
-------------	-----

İNGİLİZCE.....	128
----------------	-----

KAYNAKÇA	129
----------------	-----

GİRİŞ

Bu çalışmamda; Çağdaş Polonya edebiyatının en ünlü şairlerinden Czesław Miłosz'un İkinci Dünya Savaşı Öncesi, Savaş Dönemi ve Savaş Sonrası (1960 yılına kadar yazdığı) şiirlerini incelemeye çalışacağım.

İki Savaş Arası Dönem olarak adlandırdığımız İkinci Dünya Savaşı öncesi dönem, Polonyalılar için kültürel ve edebi bağlamda oldukça önemlidir.

1795 yılında Rusya, Prusya ve Avusturya tarafından bölünmesiyle birlikte Polonya, 123 yıl boyunca haritalardan silinmiştir. 1918 yılında I.Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle bu 123 yıllık esaret son bulur. 1939'da başlayan II. Dünya Savaşına kadar Polonya, yaklaşık 20 yıl boyunca özgür bir devlet olarak varlığını sürdürür.

Bir yüzyılı aşkın süre boyunca esaret altındaki Polonyalı yazarlar çoğunlukla karamsar ve ülkenin o dönemki durumundan söz eden eserler veriyorlardı. Bağımsızlığın kazanılmasından sonraki ilk yıllarda ise edebiyat ve diğer tüm sanat dallarında yazarlar arasında umut ve coşku dolu nidalar yükselmeye başlar. Ne yazarların esaret

kelimesini telafuz etmeye, ne de geçmişini hatırlamak istemeyen halkın artık bu kelimeyi duymaya niyeti vardır. Hem halk hem yazarlar uzun yılların ardından böylesi duygulara adeta hasret kalmıştır.

İlk yıllar atlatıldıktan sonra ise gerek ülke ekonomisinde yaşanan krizler, gerek politik sorunlar nedeniyle ülke bir kargaşa içine sürüklenir. Bazı edebiyatçılar ülkede yaşanan bu karmaşanın, kendilerini ikinci bir felakete sürüklediğini, kıyamet günlerinin çok da uzak olmadığını savunarak, bu durumu eserlerine yansıtırılar. Czesław Miłosz da iřte böyle bir atmosferde ilk eserlerini verir ve ileride ađdař Polonya Edebiyatı'nın en ünlü isimlerinden biri olmak üzere edebiyata ilk adımıını atar.

Ne yazık ki bir grup edebiyatının felakete sürüklenme endişeleri haklı çıkar ve 1939'da Hitler'in Polonya topraklarına girmesiyle İkinici Dünya Savaşı başlar. Savař yıllarında birçok sanatçı hayatını kaybeder. Bir kısmı da ülkesini terk eder. Czesław Miłosz bu dönemde Polonya'da kalır ve Jan Syruć takma adıyla eserler verir.

Savaşın sonra ermesiyle beraber Polonya kendini bambaşka bir düzenin içinde bulur. Polonya Halk Cumhuriyeti kurulduktan sonra

lkelerine geri dönen ya da savaştan sađ kurtulan řair ve yazarlar yeni kurulan düzene yer yer alışmaya çalışır, yer yer bu düzene bař kaldırırlar. Düzene tepkili olan şairler arasında yer alan Czesław Miłosz, 1960 yılında Amerikan vatandaşlığına kabul edilir ve bu ülkeye iltica eder.

Çalışmamın amacı; şairin Savaş Dönemi sanatılığını, İki Dünya Savaşı Arası Dönem sanatılığını ve Savaş sonrası şiirsel çalışmalarını kıyaslayarak gözler önüne sererken, sanatılığında değişime neden olan koşulları vurgulayarak, bu değişimlerin haklılığını savunmaktır.

Çalıřmamın ilk bölümünde; Miłosz'un biyografisini incelemeye çalıřacađım.

İkinci bölümde, Polonya edebiyatında İki Savaş Arası Dönem şairlerine bir bakış atarak, Miłosz'un bu dönemde edebi anlamda kendine nasıl bir yer edindiğine değinmeye çalışacağım.

Çalışmamın nc bölümünde şairin II. Dünya Savaşı sırasında hangi çalışmalara imza attığına değineceğim. Ayrıca savaşın şairi nasıl etkilediğine, şiirlerinde ne gibi değişimler göründüğünü incelemeye çalışacağım.

Dördüncü bölümde II. Dünya Savaşı'nın bitiminden şairin Amerikan vatandaşı olmaya hak kazanıp Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleşme tarihi olan 1960 yılına kadar Polonya'nın yeni kurulan düzenden nasıl etkilendiğine değinirken, şair çevresinde Miłosz'un bu gelişmeler doğrultusunda kendisine nasıl bir yer edindiğine yer vereceğim.

Beşinci ve son bölümde ise şairin iki savaş arası dönem, II. Dünya Savaşı dönemi ve 1960 yılına kadar yazdığı savaş sonrası dönem şiirlerine örnekler vereceğim.

Çalışmam sırasında, benden değerli görüş ve yardımlarını esirgemeyen Prof.Dr. Ö.Aydın SÜER'e, Prof.Dr. Neşe M. YÜCE'ye, Doç.Dr. Seda Köycü ARSLANTEKİN'e ve Dr. Sabire ARIK'a teşekkürlerimi borç bilirim.

Aybike Çetin

I. BÖLÜM

CZESŁAW MIŁOSZ KİMDİR?

30 Haziran 1911 yılında günümüz sınırlarıyla Litvanya Szetajnie’de Aleksander ve Veronika Miłosz’un ilk oğulları olarak dünyaya gelir. Şair, çocukluk yıllarında, bitmez tükenmez seyahatlere ve birçok sıra dışı olaya tanık olur. 1913’te ailesiyle birlikte “Krasnoyarsk”’a gider, daha sonra babası Rus ordusuna katıldığı için tekrar Rusya’ya dönerler. 1917 yılında “Rzew” kentinde “Ekim Devrimi”ne yakından tanık olur. Bu dönemin etkilerini, daha sonraları Miłosz’un eserlerinde canlı bir şekilde görmek mümkündür. “Issa Vadisi” (Dolina Issy) , “Ana Avrupa” (Rodzinna Europa) ve yazar tarafından sıra dışı bir şekilde kaleme alınan özgeçmişi “Czesław Miłosz’un Asi Otoportresi” gibi eserlerde bunlara rastlıyoruz. Daha sonraları bir savaş dönemi eseri olan “Kurtuluş”ta (Ocalenie) ve 1994 yılında yayımladığı “Nehir Kenarında” (Na Brzegu Rzeki) adlı eserinde şair, bu dönem olaylarına ve “Niewiaża” kıyılarında geçen huzur dolu taşra yıllarına yer verecektir. Polonya-Litvanya hattında sürüp giden çocukluk yılları Miłosz’un edebi fikirlerinin temellerini atacaktır. Kendi kökenlerini ve ulusunu ararken, telafisi olmaksızın akıp giden zamanla yüzleşirken, Miłosz yine bu anılarına başvuracaktır. Erken çocukluk yıllarında yaptığı seyahatler, onun gelecekteki gezgin yaşamının habercisi olmuştur.

1918 yılında şair tekrar doğduğu yer olan “Szetejnia”ya döner. 1921’de “Vistül” yakınlarındaki “Zygmunt August” lisesine gider. 1927’de “Stefan Batory” Üniversitesi Beşeri Bilimler Bölümüne girer, daha sonra Hukuk ve Sosyal Bilimler bölümüne geçer. 1930 yılında üniversite dergisi “Alma Mater Vilnensis”de ilk şiirleri “Kompozisyon” (Kompozycja) ve “Yolculuk” (Podróż) yayımlanır. Sonraki yıl

Vistül'deki ZLP tarafından düzenlenen, aralarında Teodor Bujnicki, Jerzy Zagórski, Kazimierz Hałaburda'nın da bulunduğu yazarlar topluluğuna katılır. Aynı yıl Stefan Zagórski ve Stefan Jędrychowski'yle beraber, Paris'i ziyaret eder. İlk kez Oskar Miłosz'la karşılaşır. Oskar Miłosz onun edebi hayatında önemli bir yer oynayacaktır. Paris'teki ziyaretinden sonra Miłosz, öğrenci sıfatıyla Varşova'yı ve Varşova Üniversitesi'ni ziyaret eder. Ancak kısa süre sonra Vilno'ya geri döner. (Vistül) Bu arada “Żagary” ortaya çıkar. Miłosz, yazılarıyla dergiyi güçlendiren en önemli kişilerden biri olur. Edebi yaşamındaki felaketçi (belacı) eserlerini yazarak, burada ardı ardına şiirlerini yayımlar.

1933 yılında Miłosz'un ilk kitabı “Donmuş Zaman Şiiri” (Poemat O Czasie Zastygłym) yayımlanır. 1934'de yazar, yazdığı bu kitap için, “Filomatlar” adına ZZLP tarafından verilen ödüle layık görülür. Aynı yıl hukuk diplomasını alır ve yeniden – bu sefer ulusal kültür fonuyla burslu olarak – Paris'e gider. Burada tekrar uzaktan akrabası Oskar Miłosz ile karşılaşır.

1935'de geri döner ve Vilno'da Polonya Radyosu'yla anlaşır. Bu dönemler politik açıdan Polonya için oldukça sıkıntılı geçmektedir. Sağ görüşlü radikal çevrelerin sık sık sesleri duyulmaktadır. Bir yıl sonra liberal görüşleri ve estetik açıdan kültürel olayları değerlendiriş biçimi yüzünden radyodaki işinden uzaklaştırılır. Ancak o dönemlerde, Miłosz'un kendine özgü edebi dünya görüşünün iskeleti meydana gelmiştir. 1936 yılında “Üç Kış” (Trzy Zimy) yayımlanır. “Üç Kış” adlı eserinde “felaketçilik” gözle görülür biçimde yer alır. Miłosz'un bu kitabı çok büyük bir ilgi görür. Dönemin en önemli eleştirmenleri olan Kazimierz Czachowski,

Stefan Napierski, Ludwik Fryde, Konstanty Troczyński, Ignacy Fik tarafından övgüyle söz edilir. Gün geçtikte genç Miłosz'un başarısı artar ve Polonya edebiyatında oldukça önemli bir yer edinir.

Şair 1937'de İtalya'ya gider, döndükten sonra Varşova'ya yerleşir ve burada Polonya Radyosu yayın merkezinde işe başlar. Savaşın başlamasından önceki yıl, Miłosz'un düz yazı türünde yakaladığı başarımın da altını çizmek yerinde olacaktır. “Hesaplar” (Obrachunki) adlı öyküsüyle “Pion” edebiyat ödülüne layık görülür.

Eylül 1939'da radyo çalışanı olarak cepheye gönderilir. Kızıl Ordu Polonya'ya girdiği sıralarda, şair de Romanya'ya gider. Buradan Batı'ya yönelmez ve geri dönmeye karar verir. Ocak ayını Vilno'da geçirir, Kızıl Ordu Litvanya'yı aldıktan sonra ise, gizlice Varşova'ya geçer. İstila edilen başkentten yer altı edebiyat faaliyetlerinde yer alır. Jan Syruć takma adıyla işgal altındaki Varşova'da basılacak olan ilk yer altı şiir kitabı “Şiirler”i (Wierszy) yayımlar. Aynı zamanda bu dönemde “Krzyszowice”de, birlikte edebi tartışmalara girdiği Kazimierz Wyka ve Jerzy Andrzejewski'yle karşılaşır. Andrzejewski'yle 30'lu yıllarda başlayan tanışıklığı sebebiyle uzun yıllar mektuplaşırlar ve Miłosz daha sonra bunları yayımlar.

1942 yılında “Özgür Şarkı” (Pieśń Niepodległa) adlı eserini yayımlar. Bu eser, o dönemki vatansever şiirler arasında en popüler olan ve “yeraltı Varşovası” için çok önemli olan şiirlerin bir derlemesidir. Savaş dönemi şair için sürekli yazmakla geçmiştir. Bunun meyvelerini de savaş sonrasında yayımladığı “Kurtuluş” (Ocalenie) adlı eserinde görüyoruz.

Varşova Ayaklanması'nda yaşanan hezimetin ardından şair, eski dostları Anna ve Jerzy Turowicz'in evine, Goszyce'ye gider. 1945'te ise Krakow'a yerleşir. Burada toplumsal ve kültürel açıdan büyük değişimlere tanık olur. Savaş öncesi felaketçi düşüncelerini sürdürerek, bu değişimleri "Avrupa'nın sonu" olarak adlandırır ve bundan, ilk olarak ünlü eseri "Esir Akıl"da (Zniewolony Umysł), daha sonra da "İktidarı Kazanmak" (Zdobycie Władzy) adlı romanında bahseder. Bu sıralarda Miłosz, aylık "Twórczość" dergisinin redaktörlerinden biri olur ve "Kurtuluş" (Ocalenie) adlı eserini yayımlar.

1945-1951 yılları arasında Dışişleri bakanlığında memur olarak çalışır. Önce New York'ta sonra Paris'te kültür ataşeliği yapar. 1948'de "Ahlaki Tez"i (Traktat Moralny) yayımlar. İnsanın tarihine karşı olan sorumluluklarından bahsederek, toplumsal ve politik değişimlerle ilgili olumsuz fikirlerini dile getirmesine rağmen, ilginç bir biçimde bu kitabı sansüre takılmaz.

Ülkeye döndüğünde Jerzy Putrament tarafından ZLP ile bağlantılı edebiyatçılar çevresinden uzaklaştırılır. Pasaportuna el konulur. Bu sırada eşi Janina Amerika'da kalır. Yazar, iktidarın güvenini kazanmanın ancak Zygmunt Modzelewski'nin desteğiyle sağlanabileceğini düşünür. Fransa'ya gider, fakat Büyükelçilikteki işine gelmek yerine siyasi mülteciliği seçer. Hemen Edebiyat Enstitüsüyle ortak çalışmalarına başlar.

1960 yılına kadar Fransa'da kalır. Bu süre içerisinde Miłosz'un kitapları "Kültür" Kütüphanesinde sırayla yerini alır. 1953'te ilk olarak "Esir Akıl"

(Zniewolony Umysł) başlıklı kitabı yayımlanır. Bu kitap Miłosz'u Avrupalı ve Amerikalı okurlarla buluşturur. Bu kitap o dönem Avrupa'sında yaşanan tarihi dönüşümün derin bir analizidir. Burada ideoloji bazında yeni bir kültür meydana getiren insanların tutumlarını değerlendirilmiştir. Miłosz'un bu kitabı, sosyalist ve komünist sisteme yapılan bir saldırı olarak kabul edilir.

Aynı yıl "Gün Işığı" (Światło Dienne) başlıklı şiir kitabı ve "İktidarı Kazanmak" (Zdobycie Władzy) başlıklı romanı yayımlanır. Daha sonra 1955 yılında şaire "Kültür" edebiyat ödülü kazandıran "Issa Vadisi" (Dolina Issy) ve "Şiirsel Tez" (Traktat Poetycki) yayımlanır. 1957 yılına gelindiğinde şiirleri kendi ülkesinin basınında da yer bulur. Miłosz'un bu eserleri eleştirmenler ve bilim çevresi tarafından olumlu eleştiriler alır.

"Ana Avrupa" (Rodzinna Europa) ve "Kıtalar"ın (Kontynenty) çıkış yılı olan 1958'de, Yurtdışında Yaşayan Yazarlar Ödülüne layık görülür.

Czesław Miłosz 1960 yılında California ve Indiana Üniversitelerinden davet alır ve Amerika Birleşik Devletleri'ne gider. Berkeley'de California Üniversitesi Slav Dilleri ve Edebiyatları bölümünde profesör olur. Buradaki işini severek yapar, artık hayatını bir düzene sokabilecektir. Okuldaki işi Miłosz'a Polonya edebiyatını, özellikle şiirini tanıtmaya kapılarını açmıştır. 1962'de yayımlanan "Kral Popiel ve Diğer Şiirler" (Król Popiel i Inne Wiersze), "Akrepler Arasındaki Adam" (Człowiek Wśród Skorpionów) ve 1965'de yayımlanan "Büyülenmiş Gucio'nun (Gucio Zaczarowany) yanı sıra yine 1965 yılında, yazarın çalışmaları ve eserleri arasında çok

ayrı bir öneme sahip olan, kendisi tarafından derlenip çevrilen “Savaş Sonrası Polonya Şiiri” (Postwar Polish Poetry) başlıklı antolojisi İngiliz dilinde yayımlanır. Böylece, aralarında Zbigniew Herbert’in de bulunduğu Polonyalı diğer şairlerle Miłosz arasında kurulacak bağın temelleri atılır. 1969 yılında yine çok önemli olan “Polonya Edebiyat Tarihi” (History of Polish Literature) başlıklı kitabını yayımlar.

Aynı yıl “Adsız Kent ” (Miasto Bez Imienia) başlıklı şiir kitabı ve “San Francisco Körfezi’nden Manzaralar” (Widzenia Nad Zatoką San Francisco) başlıklı deneme yazılarından oluşan kitabı yayımlanır. 1972’de deneme yazılarını topladığı “Özel Sorumluluklar” (Prywatne Obowiązki) başlıklı kitabı yayımlanır.

1973 yılı şair için önemli bir yıldır. Bu zamana kadar her şeyden önce bir deneme yazarı olarak ve – kendi deyimiyle – daha da kötüsü “Esir Akıl” adlı eserinin de etkisiyle politik bir yazar olarak ünlenmiştir. Oysa kendisi için şiir en önemli türdür ve kendi ülkesinde de her şeyden önce “Üç Kış”, “Kurtuluş” ve “Ahlaki Tez”in yazarı olarak ünlenmiştir. 1973 yılında yurt dışındaki okurlarının bu “deneme yazarı” izlenimi değişir. Şairin o zamana kadar yazdığı en güzel şiirleri toplanır ve “Seçilmiş Şiirler” (Selected Poems) başlığıyla İngilizce olarak yayımlanır. Artık dünya okurlarının kapıları şaire sonuna kadar açılır. Daha sonra 1977 yılında “Şiirler” (Poems) ve 1978 yılında “Kış Zilleri” (Bells In Winter) yayımlanır.

Miłosz gittikçe daha fazla okurla kucaklaşır ve daha fazla saygı görmeye başlar. 1974 yılında – önemli şiir kitaplarından biri olan “Güneşin Doğduğu ve Battığı Yer”in (Gdzie Wschodzi Słońce i Kędy Zapada) yayımlandığı yıl – Polonya şiirlerini

İngiliz dilinde yayımladığı için Polonya’da PEN Club ödülüne layık görülür. 1976’da Guggenheima ödülünü, 1977’de Michigan Üniversitesi şaire Fahri Doktor unvanını verir ve California Üniversitesi’nin Neustadta adıyla verdiği Uluslar arası Edebiyat Ödülünü ve üniversitenin en önemli ödülü olan Berkeley Ödülünü alır. Aynı zamanda 1977 yılında “Ulro Toprağı” (Ziemia Ulro) ve Aleksander Wat ile yaptığı sohbet “Benim Çağım” (Mój Wiek) başlığıyla yayımlanır.

Şair, o güne kadar büyük bir ustalıklarla kaleme aldığı eserlerinin en güzel meyvesini 1980 yılında Nobel Edebiyat Ödülüyle alır. Bu ödül Miłosz’la Polonyalı okurları arasındaki bağı daha da kuvvetlendirir. Uluslararası başarısı, artık O’na sansürün kapılarını kapatmıştır. Şairin eserleri üzerine çok sayıda çalışmalar ve incelemeler yapılır.

1981 yılında Polonya’yı ziyaret eder. Ülkede büyük bir coşkuyla karşılaşılır. Lubelski Katolik Üniversitesi’nden Fahri Doktor unvanını alır. Kısa süre sonra Amerika Birleşik Devletleri’ne, Berkeley’deki evine geri döner.

Şairin önceki eserleri çeşitli ülkelerde birçok dile çevrilirken, yeni eserleri de yayımlanmaya devam eder. 1982 yılında “İnci İlahisi” (Hymn O Perle) önce Paris’te, hemen ardından Polonya’da yayımlanır. 1984’de “Benimsenmeyen Dünya” (Nieobjęty Ziemia), 1985’de “Benim Sokaklarımdan Başlayarak” (Zaczynajac Od Moich Ulic), 1988’de “Kronikler” (Kroniki) yayımlanır.

1986 yılında şairin ilk eşi Janina ölür. 1989'da tekrar Polonya'yı ziyaret eder ve Jagiellon Üniversitesi tarafından Fahri Doktor unvanıyla ödüllendirilir. Bundan sonra Miłosz'un Polonya'ya ziyaretleri daha da sıklaşır. Aynı yıl Harvard Üniversitesi de kendisine Fahri Doktor unvanını verir.

1992'de "Vatanı Aramak" (Szukanie Ojczyzny) başlıklı kitabı yayımlanır. Şairin son on yılı yoğun çalışmalarla geçmiştir. Yazdığı her kitap adından söz ettirir ve satış rekoru kırar. 2000 yılında "Bu" (To), 2002'de "Diğer Bölge" (Drugi Przestrzeń), "Orfeusz ve Erydyka" (Orfeusz i Erydyka), 2004'de "Edebiyat Kileri" (Spizarnia Literacka) ve "Podróże W Czasie" (Zamanda Yolculuklar) yayımlanır.

Hayatının her anını yazarak geçiren büyük usta Czesław Miłosz 14 Ağustos 2004 yılında aramızdan ayrılır.

II. BÖLÜM

İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEM CZESŁAW MIŁOSZ ŞİİRLERİNE BAKIŞ

1. I. DÜNYA SAVAŞI SONRASI POLONYA'NIN GENEL DURUMU

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından kurulan İkinci Polonya Cumhuriyeti kendini, zor koşullar altında varoluş ve bu varoluşu sürdürme kavgası içerisinde bulur. Savaş sonrası belirlenen sınırlar yeniden kurulan devlette büyük karmaşalara yol açar. Güney Batıda, Çekoslovakya sınırında anlaşmazlıklar yaşanır. Bunun yanı sıra Almanya, yeni doğu komşusuna topraklarının bir kısmını vermek zorunda kalır. 1919 yılında imzalanan Versay Antlaşması'na göre Almanya'yla Polonya'nın Baltık bölgesindeki sınırları belirlenir. Büyük bir bölümü Almanya'nın olan, aynı zamanda Polonya için ekonomik önemi çok büyük olan liman kenti Danzig¹ on altıncı yüzyılda olduğu gibi özgür kent ilan edilir. Silezya², endüstriyel olarak daha gelişmiş olan doğu bölgesi Polonya'ya verilmek üzere, Almanya ve Polonya arasında bölüştürülür. Bunun yanı sıra Riga Antlaşmasına göre Ruslar da daha önceleri Polonya sınırları dahilinde olan toprakları elinden çıkarmak zorunda kalır. Bu koşullar kuşkusuz, Almanya'yı ve Sovyetler Birliği'ni huzursuz eder. Her iki ülke de toprak kayıplarına ve Polonya Devleti'nin kurulmasına anlayışla yaklaşmazlar. Almanlar, barışı korumak için küçük veya orta güçteki ülkelerin değil, büyük güçlerin isteklerinin yerine getirilmesi gerektiği düşüncesini savunmaktadır. İngilizler bu düşüncüyü haklı

¹ Baltık Denizi'ne kıyısı olan, Polonya'da Gdańsk olarak bilinen kent.

² Polonya'nın Güney Doğusunda bulunan, Wrocław kentini de içine alan bölge.

bulur, fakat daha sonraları İkinci Dünya Savaşı'nın fitillenmesiyle bu düşüncenin ne kadar büyük bir yanılgıdan ibaret olduğu ortaya çıkar.

Savaş, işgal güçlerinin yağmaları, nüfusundaki ani düşüş Polonya ekonomisini alt üst eder. En büyük problem ise üçe bölünmüş Polonya'yı birleştirmek ve bu üç bölgeyi ekonomik açıdan dengelemektir. İşte ilk yıllar ülkede bu birliği, dengeleri ve asayişini sağlama çabalarıyla geçer. 17 Mart 1921'de yeni bir anayasa belirlenir. Bu anayasa aslını Üçüncü Fransa Cumhuriyeti'nin kabul ettiği anayasadan alır.

1922'de yapılan seçimlere 19 parti katılır. Sağ kanat oyların yüzde 29'unu alırken, merkez yüzde 21, sol kanat yüzde 25 ve ulusal azınlıklar yüzde 22 oranında oy kazanır. Meclis ve Senatonun kararıyla merkez ve sol kanat adayı olan, ayrıca azınlıklar tarafından da desteklenen Gabriel Narutowicz³ Cumhurbaşkanı seçilir.

Büyük bir hayal kırıklığı yaşayan sağ kanat, Cumhurbaşkanı karşıtı bir kampanya başlatır. 16 Aralık 1922'de, Cumhurbaşkanı olarak seçilmesinden sadece bir hafta sonra Narutowicz, akıl sağlığı bozuk bir sağ kanat destekçisi tarafından suikasta uğrar. Bu cinayetle birlikte ülkede büyük bir şok yaşanır. Bu olayın ardından Stanisław Wojciechowski⁴ Cumhurbaşkanı seçilir.

Narutowicz'in Cumhurbaşkanı seçilmesi, ülkede politik yapılanmadaki zayıflıkların, parti içerisindeki ayrımların, hem sağ ve sol kanat partileri, hem de

³ 1865-1922, Polonya'nın ilk Cumhurbaşkanı.

⁴ 1869-1953, 1922'de Narutowicz'in suikaste kurban gitmesiyle Cumhurbaşkanlığına seçilir ve 4 yıl görevde kalır.

Polonyalılar ve ülkede bulundan azınlıklar arasındaki gerilimin büyüklüğünün ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bunların yanı sıra yaşanan ekonomik kriz, sosyal gerilimi daha da derinleştirir. 1923 yılında Władysław Grabski⁵ tarafından kurulan hükümet başarılı bir ekonomik reforma imza atar. 1925-1929 yılları arasındaki ticari koşulların daha iyi olması için gerekli zemin hazırlanır ve ekonomik denge düzeltilir.

1925 yılı sonunda Grabski hükümetinin düşmesinin ardından, yeni hükümeti kurmak için birçok güçlkle karşılaşılır. Bir yandan partilerin iktidar hırsıyla birbirlerinin kuyularını kazma çabaları, bir yandan da aynı yıl Almanya'yla Polonya'nın sürdürdüğü ekonomik savaş sonucu yükselen tansiyon, Polonya'da politik yaşamı oldukça sarsar. Mayıs 1926'da Józef Piłsudski⁶ ülkede yaşanan politik gerginliğe son vermek amacıyla askeri bir darbe gerçekleştirir.

Politik alanda yaşanan bu değişimler gerçekte çok da büyük değişimler değildir. Partiler ufak değişimlerle aktivitelerine devam ederler. Basın özgürlüğü desteklenir. Yine de bu otoriter rejim, meclisteki güçleri engeller, muhalefeti zor durumda bırakır ve nihayetinde muhalefet liderlerini tutuklayıp, 1931 yılında yargılar.

Darbenin gerçekleştiği yıl ülkenin ekonomisi iyi sayılabilecek bir durumdayken, 1929-1933 yılları arasında tüm Dünya'da yaşanan ekonomik kriz, Polonya'yı da

⁵ 1874-1938, 1920 yılında ve 1923-1925 yılları arasında Başbakanlık yapmıştır.

⁶ 1867-1935, Polonya'nın 1918'de 123 yıllık esaretten kurtulmasında rol oynayan en önemli kişi olarak görülür. İlk Mareşal unvanını almıştır. 1918-1922 yılları arasında Polonya'nın Başkanlığını yapmıştır.

oldukça etkiler. Endüstriyel üretimde büyük bir düşüş yaşanır. Fiyatlardaki yükseliş, kırsal kesimlerde yoksulluğa yol açar. Kentlerde işsizlik oranları artar. Ekonomik düzelme ancak 1935 yılından sonra gerçekleşir.

Polonya, yabancı politikası konusunda Alman ve Sovyet askeri birlikleri tarafından sürekli tehdit altında tutulur. Bu iki devletin savaşa hazırlanması uzun yıllar alır. Bu süreç içerisinde Polonya Sovyetler Birliği'yle 1932'de, Almanya'yla ise 1934'de saldırmazlık paktı imzalar. Bu da Polonya'ya bir takım iç reformlar yapmak ve savunma gücünü geliştirmek için imkân sağlamış, zaman kazandırmıştır. Polonya'nın politik reformları, Başbakan'ın pozisyonunu ve gücünü daha da sağlamlaştıran 23 Nisan 1935 Anayasasıyla tamamlanır.

1936 ve 1939 yılları arası, ekonomide düzelme, endüstride -özellikle Vistül ve San Rivers arasındaki Merkez Endüstri Bölgesi'nde- gelişim görülmüştür. Yaşam standartları yükselmiş, işsizlik oranı düşmüştür. En çarpıcı gelişmelerden biri de nüfusta görülmüştür. 1939 yılına gelindiğinde, Polonya'nın nüfusu 35 milyona ulaşmıştır.

1939 yılı başlarında Almanlar Polonya'ya Gdańsk'ın Alman topraklarına katılmasını ve Anti-Sovyet Paktı'nın Polonyalılar tarafından onaylamasını önerir. Bu talepler Polonyalılar arasında, boyun eğilmesi halinde özgürlüklerini feda edecekleri bir durum etkisi yaratır. Nazi Almanyası ilk kez yayılma yolunda bir engelle karşılaşır. Bu arada İngiltere, politikasında değişiklikler yapma yoluna gider. Nisan ayında İngilizler Polonya'ya bağımsızlıkları konusunda garanti verir. Bir süre sonra

Polonyalılar aynı desteği Fransızlar'dan da görürler. Bu arada Sovyetler Birliği de İngiltere ve Fransa'yla görüşmeler yapıp, Polonyalılar'ın sınırlarını Kızıl Ordu'ya açmaları durumunda, Almanlar'a karşı kendileriyle işbirliği yapma vaatlerinde bulunur.

Bütün bu gergin gelişmeler yaşanırken, 23 Ağustos 1939'da Sovyetler Birliği ve Almanya arasında Ribbentrop-Molotov Saldırmazlık Paktı imzalanır. Bu paktın bir maddesinde her iki ülkenin de yeni sınırları belirlenmiştir. Elbette bu yeni sınırlar oluşturulurken, Polonya'dan alınacak olan topraklar hesaba katılmıştır.

1 Eylül 1939'da Almanya her hangi bir açıklama yapmaksızın, Polonya'ya saldırır. Böylelikle Polonyalılar'ın bağımsızlık sevinci sadece 20 yıl kadar sürmüş olur.

2. SAVAŞIN ARDINDAN EDEBİYATI ETKİLEYEN ÖNEMLİ

OLAYLAR

Bu dönem, adından da anlaşılacağı gibi 1918 yılında sonra eren I. Dünya Savaşı ile 1939 yılında başlayan II. Dünya Savaşı arasındaki dönemi kapsar. Yaklaşık 20 yıl süren bu kısa dönem, edebi, tarihi, felsefi ve sanatsal anlamda oldukça zengindir. I. Dünya Savaşı, insanların zihinlerinde ve hayatlarında derin izler bırakmıştı. Sonuçları Dünya'nın ileriki tarihinde önemli rol oynamıştı. Yeni güç dengeleri ortaya çıkmış, yeni ülkeler kurulmuş, Amerika Birleşik Devletleri'nin gücü artmış, Sovyetler Birliği'nde Ekim Devrimi sonucu ayaklanma yaşanmış, Polonya bağımsızlığına kavuşmuştur. Bilim ve teknik alanında ise Albert Einstein İzafiyet Teorisi'ni

açıklamış, radyoaktif enerji, atomun varlığı ve onun çok küçük moleküllere ayrılabilirliği keşfedilmiş, Astrofizik gelişmiş, penisilin bulunmuş, -hem günlük hayatta hem savaşta kullanılmak üzere- endüstride olağanüstü bir gelişim gözlenmiş, elektrik ve telefon yaygınlaşmış, sinemacılık büyük bir gelişim göstermiştir.

İnsanoğlu o zamana kadar üzerinde taşıdığı zincirlerden kurtulurken, hayatını daha iyi hale getirirken, ilişki ağını genişletirken, bir yandan kendi bireyselliğini yitirmiş, diğer yandan akıbetinin bilinmediği uygarlık karşısında korkuya kapılmıştır. Dönem sanatçılarının bilincini biçimleyen birçok felsefi teori, yüzyılın başında temel Avrupa düşüncesini oluşturan şüphecilik ortamında gelişmiştir. Örneğin, bilimin kavramaya yönelik sınırlı bir rolü olduğunun altını çizen Fransız bilim adamı Henri Poincaré'in⁷ kitapları büyük ses getirmiştir.

3. FELSEFİ AKIMLAR

İnsan, o zamana kadarki sınırlarından kurtularak, hayatını güzelleştirerek ve çevresiyle olan ilişkilerini genişleterek, bir yandan kendi bireyselliğini yitiriyor, diğer yandan ise bilim ve teknolojiye gelen noktaları keşfedip korkulara kapılıyordu.

O dönemde birçok sanatçının düşünce yapısı Avrupa'da aynı yüzyılın başında etkili olan Kuşkuculuğun (Septisizm) etkisi altında gelişmekteydi.

Şimdi o dönemki bazı önemli akımlara bir göz atalım.

⁷ Jules Henri Poincaré, 1854-1912, Fransız Matematikçi, Fizikçi ve Filozof. Matematiği mantığın bir dalı olarak gören Bertrand Russell ve Gottlob Frege'e karşı bir düşünce şekli benimsemiştir. Sezginin matematik için hayati önemi olduğunu savunur. Düşünceleri Kant'inkilere yakındır.

Psikanaliz

Psikanaliz, Sigmund Freud (1856-1939) tarafından keşfedilen bir psikoterapi yöntemidir. Freud, nevroitik veya histerik belirtiler gösteren hastalarıyla olan konuşmalarının sonucunda, bu hastaların rahatsızlıklarının kültür tarafından kabul edilmeyen, sonuç olarak bastırılmış ve bilinçdışı cinsel dürtülerden kaynaklı olduğunu söyler. Psikanaliz, psikopatolojik belirtilerin, bastırılmış bir ruhsal süreci yansıttığını savunur. Söz konusu sürecin açığa çıkarılması için bilinçaltını kullanır ve temele bastırılmış cinselliği koyar.

Freud'un sanat hakkındaki kuramı için şunları söyleyebiliriz: İnsanların bir takım istekleri, itileri vardır ama toplum içinde bu isteklerini serbestçe tatmin edemez, aksine bunları bastırmaya, örtmeye bakarlar. Bu itilerden, isteklerden vazgeçmek çok zordur. Bundan dolayı insan bunları hayal kurma yoluyla elde etmeye çalışır. Freud'un sanat kuramında, sanatçı ve hayal kurma eylemi yakın ilişkisi içerisindedir. Sanatçı bir ruh hastasına yakın sayılır. Gerçek dünyada tatmin edemediği isteklerle doludur. Onu yazmaya iten de açığa vuramadığı ve bastırmak zorunda kaldığı bu istekleridir. Bu istekler, rüyalarımızda kendilerini gösterdikleri gibi, kılık değiştirerek kendilerini sanatçının eserlerinde belli ederler. Bundan dolayı bir sanat eserine, yazarın bilinçaltında kalmış isteklerinin veya korkularının sembollerini taşıyan bir belge gibi bakabilir.

Davranışçılık (Behaviorizm)

Behaviorizm yani Davranışçılık, Birinci Dünya Savaşı sırasında bir grup Amerikan psikolog tarafından ortaya çıkarılan bir psikoloji kuramı akımıdır. Bu kuram, yapısalcılığa ve işlevselciliğe karşı çıkar ve bilincin iç gözlem yöntemi ile incelenmesine kuşku ile bakar. Bilinç hallerinin değil, davranışların, gözlenebilir durumların incelenmesi gerekliliğini savunur.

Davranışçıların önde gelen isimleri, John Broadus Watson (1878-1958), Burrhus Frederic Skinner (1904-1990) ve Ivan Pavlov'dur (1849-1939). Davranışçılar, insan ve hayvanların organizma ve çevre ilişkilerinin birbirinin aynı olduğuna inanırlar. Bu nedenle, hayvanlar üzerinde psikolojik araştırmalar yapmışlardır. Pavlov'un köpekler üzerinde uyguladığı koşullu öğrenme deneyini buna örnek gösterebiliriz.

Davranışçılığın edebiyata etkisinden kısaca şu şekilde bahsedebiliriz: Eserlerde kahramanın ruh hali incelenmez, asıl önemli olan onun neler hissettiği değil, yaptığı işler ve başardıklarıdır.⁸

Varoluşçuluk (Egzistansiyalizm)

Çağdaş felsefenin en önemli akımlarından biridir. Öncüsü Danimarkalı filozof ve ilahiyatçı Soren Kierkegaard'dır (1813-1855). 20. yüzyıldaki temsilcileri ise Martin Heidegger (1889-1976), Karl Jaspers (1883-1969), Jean Paul Sartre (1905-1980) ve Albert Camus'tur (1913-1960).

⁸ Epoki Literackie-Wielki Leksykon Literatury Polskiej, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław, 2005, S: 134

Bu akıma göre, insan tamamen özgürdür ve sadece kendisi tarafından yönetilebilir. Varoluş ölümle birlikte sona erer ve onun ötesinde hiçlik ve boşluktan öte bir şey yoktur.

Bu akımın temsilcileri tek gerçeğin, insanın varoluşu olduğunu savunurlar ama aslında, insanın tamamen özgür olduğu ve Tanrı'nın da kendi kafasında oluşturduğu bir hayal olduğu düşüncesi, onu derin bir yalnızlığa ve kuşkuya sürükler. Bu yüzden korkular duyar ve kendi zayıflığını keşfeder. Sartre'ın bu konuya dair de düşünceleri vardır. O'na göre iç sıkıntısı, insanın seçimlerinin kapsamından doğar ve Tanrısal tüzüğe inanırken işlemiş olduğu günahlarının düşüncesi, insana, hiçlikten gelmek ve oraya dönmek düşüncesinden daha çok iç üzüntüsü verir.⁹

Felaketçilik (Katastrofizim)

Dünyanın kaçınılmaz sonunu, uygarlık ve kültürlerin çöküşünü dile getiren akımdır. Oswald Spengler'in (1880-1936) "The Decline of the West" (Batı'nın Çöküşü) adlı eserinde biyolojik olaylara örnek olarak gösterdiği, kültürün doğuşu, gelişimi ve çöküşü teorisi ("Yok olan Roma'nın kaderi birçok kez tekrar ediyor."¹⁰) büyük yankı uyandırmıştır. Felaketçiliğin eserlerde kullanılmasını yaygın hale getirmiş, yazarlar arasında adeta moda olmuştur.

Felaketçilik, Dünya ve Uygarlığın, mevcut kaçınılmaz ve ani ölümü görüşünü savunan, İki Savaş Arası Dönem, 2. Dünya Savaşı, hatta savaş sonrası dönem

⁹ Lupas-Rutkowska, Joanna, Ściąga z Języka Polskiego, Dwudziestolecie Międzywojenne, Agencja Wydawnicza Jerzy Mostowski, Warszawa, 2002, S: 36

¹⁰ The Decline of the West, 1918

edebiyatında ve sanatında görülen Dekadentist yaklaşımdır. Felaketçi eğilimlere daha önceleri Romantik edebiyatta Zygmunt Krasiński'nin (1812-1859) "Nie-Boska Komedia" (İlahi Olmayan Komedi) ve Genç Polonya döneminde Jan Kasprówicz'in (1860-1926) "Hymny" (İlahiler) eserlerinde rastlamaktayız. İki savaş arası dönemde ise Felaketçilik, Żagary şiir grubunun benimsediğı akımlardan biri olmuştur.

Polonya'da Felaketçilik, önemli ölçüde tarihle bağlantılıdır. En açık şekliyle Czechowicz'in (1903-1939), Miłosz'un, Zagórski'nin (1907-1984) ve Krzysztof Kamil Baczyński (1921-1944) gibi bazı savaş dönemi şairlerinin eserlerinde görülür.¹¹

İlerleyen sayfalarda bu akımdan sıkça söz edeceğiz.

Faydacılık (Pragmatizm)

Charles S. Pierce (1859-1914) tarafından ortaya atılmış, William James (1842-1910) ve John Dewey (1859-1952) tarafından geliştirilmiştir.

Bu görüş, düşüncelerin, politikaların ve önerilerin değerlerinin yararlılıkları, işlerlikleri ve uygulanabilirlikleri ile belirlenmesi ilkesine dayanır. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde etkili olmuştur. Eylemin öğretilen, deneyimin sabit ilkelerden önce geldiğini, düşüncelerin anlamlarının sonuçlarından, doğruluklarının da doğrulanabilirliklerinden elde edildiğini savunur.

¹¹ Epoki Literackie-Wielki Leksykon Literatury Polskiej, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław, 2005, S: 135

Pragmatistlere göre bir düşünce, yaşamımız için elverişli olduğu sürece doğrudur ve iyidir. Her şey pratik fayda ölçüsüne vurulmalıdır, pratik faydaya göre değerlendirilmelidir. Doğru düşünce pratikte doğrulanabilen düşüncedir. Bir düşünce kafamızda dururken doğru olamaz, ancak doğru hale gelebilir, olaylar yüzünden doğrular. Pragmatistler dünyanın nesnel gerçekliğine gözlerini kapamışlardır. Gerçek, kendi yararımıza belirlenmekle öznedir.¹²

4. POLONYA'DA ŞİİR

Birinci Dünya Savaşı'ndan birkaç yıl önce Batı Avrupa ve Rus şiirinde yeni bir dönem başlar. Bu yeni dönemin etkilerini Polonya'da ancak savaşın bittiği yıl görmeye başlarız.

1795 yılında Prusya, Avusturya ve Rusya tarafından bölünmesiyle Polonya 123 yıl boyunca haritalardan silinmiş, 1918'de savaşın sona ermesiyle, tekrar özgürlüğüne kavuşmuştur. Bu durumla birlikte Polonya bambaşka bir karaktere bürünmüştür.

O zamanlara tanıklık edenler hatıra defterlerine, özgürlüğün ilk haftasının ülkede çılgınlar gibi kutlandığını yazarlar. Kısa bir süre sonra ülkenin başbakanlığını yapacak olan Jędrzej Moraczewski bu durumu şöyle dile getirmiştir: “Şu an halkı saran bu sevinci, bu mutluluk rüzgarını geri vermek imkansız. Yüz yirmi yıl sonra zincirler kırıldı. Artık “Onlar” yok! Özgürlük! Bağımsızlık! Birlik! Kendi ülkemiz!

¹² Lupas-Rutkowska, Joanna, Ściąga z Języka Polskiego, Dwudziestolecie Międzywojenne, Agencja Wydawnicza Jerzy Mostowski, Warszawa, 2002, S:37

Sonsuza dek! Karmaşa mı? Önemli değil. Düzelecektir. Her şey düzelecektir çünkü artık asalaklardan, hırsızlardan, soygunculardan kurtulduk. Kendi kendimizi yöneteceğiz...”¹³

Özgürlüğe kavuştuktan üç yıl sonra, Stefan Żeromski özgür Polonya edebiyatı çalışmalarını başlatır. Polonya'nın en genç şairleri O'nun izinden gitmeye başlarlar.

Genç şairler artık vatansever, milli duygularla dolu ve özgürlüğe dair konuları bir kenara bırakmak istiyorlardı. Artık yeni bir dönemin, yeni bir dünyanın ve yeni bir insanın doğduğunu, vatanlarının artık özgür olduğunu ve şiirin de bundan sonra neşeli bir edayla yazılması gerektiğini söylüyorlardı.

*“Özgür artık benim ülkem... / Öyleyse artık çıkarıyorum Konrad'ın”¹⁴
yağmurluğunu üzerimden”¹⁵*

Genç şairlere göre Mickiewicz'in kahramanı fazla derindi. Üzerinde esaretin büyük ağırlığını taşıyordu. Kendileri çok gençti, Polonya da öyleydi. Dolayısıyla hem kendileri, hem de Polonya artık bu hüznü geçmişini hatırlamak istemiyordu.

Şairler, büyük kentlerde kültürel ve eğlenceli hayat tarzlarını benimsemeye başlarlar. Bir yandan da kendi aralarında hararetli edebi tartışmalara girerler.

¹³ Andrzej Zawada, Dwudziestolecie Literackie/Wydawnictwo Dolnośląskie Sayfa:18

¹⁴ Konrad Wallenrod 1330-1340 yılları arasında doğmuş, 1393 yılında ölmüş Töton Şövalyeleri'nin lideridir. Polonyalılar için daha önemlisi, Romantizm dönemi şairlerinden Adam Mickiewicz'in en ünlü eserlerinden birine adını vermiş bir başkahramandır.

¹⁵ Antoni Słonimski,1895-1976, 1919'da yazdığı Czarna Wiosna Şiirinden

O zamanlar genç bir hukuk öğrencisi olan Julian Tuwim (1894-1953) “Pro Arte et Studio” adlı öğrenci dergisinde “Bahar” (Wiosna) başlıklı şiirini yayımlar. Bu şiir bazı kesimlerce öfkeyle karşılanır ve tartışmalara yol açar. Kızgın okurlar ilgili makamlara mektuplar yazıp, Tuwim’in dejenere olmuş bir insan olduğunu ve eserinin sansürlenmesi gerektiğini dile getirirler. Bu olayın ardından Jan Lechoń (1899-1956) Tuwim’i savunan bir makale yazıp, edebiyatta ifade özgürlüğünden bahsetmiştir.

Jan Lechoń, Antoni Słonimski, Julian Przyboś, Julian Tuwim gibi şairler daha sonraları, işçi sınıfı diktatörlüğü ve sanatı rayından çıkarma oyunu gibi tabirler kullandıkları başka bir tartışma ortamına girerler. Bu dörtlü, orta sınıf muhafazakarlara karşı toplantılar düzenliyor, kendi deyimleriyle satılık sanat anlayışını ve gittikçe uzaklaşan şiirsel değerleri tartışıyorlardı.¹⁶

1927 yılı civarında Polonya şiirinde meydana gelen dönüşümlerden bahsederken, bir dönemin ve onun gelişiminin sonundan ve yeni bir dönemin başlangıcından söz edebiliriz. Ancak bu dönüşüm, otuzlu yılların başında görülecek olan, sadece bambaşka bir şiir anlayışına sahip olmakla kalmayıp, bünyesinde yetenekli ve bilinçli şairler barındıran o büyük ve önemli değişim gibi değildir. Yine de belirgin sınırlara sahip bir dönüşümdür ve bu dönüşümde iki önemli eğilim göz çarpar. Bunlardan ilki Klasisizm’e dönüş, diğeri ise toplumcu şiire dönüşür.

Klasisizme olan eğilim, şiirde yeni arayışlara ihtiyaç duyulduğu dönemde ortaya çıkar. Gelecekçilik (Fütürizm) artık geçmişte kalmıştır. “Tren Makası” (Zwrotnica)

¹⁶ Kwiatkowski, Jerzy, Dwudziestolecie Miğdzywojenne, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2001, S: 89

dergisiyle ortak çalışan Krakow Awangardları'nın en renkli dönemini yaşadığı 1927 yılına gelindiğinde, Gelecekçilik artık adından söz ettirmez.¹⁷

20 yıllık İki Savaş Arası Dönem, Polonya şiiri için en ilginç ve en değerli dönemlerden biridir. Yeni şiirin doğuşuna ve aynı zamanda eskinin yeniden hayata dönüşüne tanık oluruz bu dönemde. Avrupa Avangard'ına yetişmek için sarf edilen yoğun çaba sonrasında ülke şairleri tarafından kendilerine ait, özgün Avangard akımı benimsenmiştir. Hemen sonrasında da İleri Görüşçü (Vizyoner) şairler tarafından bu akım tepki görmüştür.¹⁸

İki Savaş Arası Dönem, birçok sanatçının bireysel yeteneğini ortaya koyarak üstün sanatsal başarılarla imza attığı bir dönemdir. Leśmian sanatının büyük bir bölümünü bu döneme yaymış, Staff birbirinden önemli eserlerini bu dönemde yazmıştır. Büyük Skamander Beşlisi'nin en değerli eserleri ve Pawlikowska'nın hemen hemen bütün eserleri yine bu dönemde yazılmıştır. Peiper, Czechowicz, Liebert bütün eserlerini bu yirmi yıla sığdırırken, Przyboś da eserlerinin yarısını bu dönemde yazmıştır. Broniewski ve Gałczyński'nin şiirleri için en güzel dönemdir bu, Miłosz için ise muhteşem bir başlangıç.

¹⁷ Kryszak, Janusz, Katastrofizm Ocalający-Problematyki Poezji tzw. Drugiej Awangardy, Toruń, 1978, S: 98

¹⁸ Carpenter, Bogdana, The Poetic Avant-Garde in Poland 1918-1939, University of Washington Press, Seattle, 1983, S: 83

5. DÖNEMİN ÖNEMLİ ŞAİR GRUPLARI

Skamanderler

Julian Tuwim, Jan Lechoń, Antoni Wierzyński, Jarosław Iwaszkiewicz ve Antoni Słonimski tarafından 1918 yılında Varşova’da kurulan şair grubudur. İsimlerini Stanisław Wyspiański’nin (1896-1907) “Akropolis”¹⁹ başlıklı eserinden almışlardır. Ayrıca yayımladıkları aylık şiir dergisine de aynı ismi vermişlerdir.

Bu genç şairler, Leopold Staff’tan ve diğer Neo-Romantiklerden etkilenmişlerdir. Öncelikli amaçları, tarihle şiir arasındaki köprüleri yıkmak, Polonya şiirinde o döneme kadar sıkça rastlanan vatansever unsurlara artık bir son vermektir. Bunun yanı sıra halkın anlayabileceği biçimde yazmanın, günlük sokak dilinin hatta argonun şiirlerde kullanımının gerekliliğinin altını çizerler. Şiirlerinde yarı mitolojik veya üstün özelliklere sahip kahramanların yerine, sıradan insanları anlatırlar. Krakow Avangardları’nın tersine, kendilerini Polonya’da edebi geleneğin, özellikle Romantizm ve Neo-Romantizmin takipçileri olarak görürler.

Grubun beş üyesinin dışında, Stanisław Baliński (1899-1984), Gabriel Michał Karski (1895-1978), Świętopełk Karpiński (1909-1940), Jerzy Paczkowski (1909-1945), Karol Zawodziński (1890-1949) ve Wilam Horzyca (1889-1959) gibi isimler de bu prensipleri benimsemişlerdir. Skamanderler Romantizmin Mesihçilik anlayışına şiddetle karşı çıkmışlardır.

¹⁹ Stanisław Wyspiański’nin 1904 yılında yazdığı tiyatro oyunu

Gelecekçiler (Fütüristler)

Polonyalı Fütüristler, Polonya şiirinde ilk Avangard akımı yayan kişilerdir. 1918-1923 yılları arasında faaliyetlerini sürdürürler. Fütürizm başlangıçta iki merkezde toplanır:

- Krakov: Stanisław Młodożeniec ve Bruno Jasioński.
- Varşova: Anatol Stern ve Aleksander Wat

1920 yılında Varşova'daki grup, Krakov'la birleşir ve bu birleşmeyle birlikte Fütürizm, tüm Polonya'da etkili olan bir harekete dönüşür.

Polonya Fütürizmi Rus ve İtalyan Fütürizminin etkisi altında gelişir. Belli başlı ilkeleri şunlardır:

- O zamana kadarki şiir formlarını yıkma,
- Halkı, sokaktaki kalabalığı ve hayatın maddi yönlerini övme,
- Ruh, din ve metafizik gibi kavramlara karşı çıkma,
- Materyalizm, doğayı yüceltme (erotik motifler, ilkel kahramanlar, halk dili),
- Şiirin formunu değiştirme (ağır söz dizimi, yazım kuralları ve anlatımdan kaçınma),
- Kelimenin şekline, rengine ve sesine önem verme,

- Şiiri, günlük iletişim formlarına benzetme (telgraf, sokak şarkıları, bildiriler gibi)²⁰

Fütürizm, şairleri sesler ve kelimelerle eğlenilen bir oyuna davet eder. Şairlere, çürümüş tarih yerine ileriye, geleceğe bakmayı öğretir.

Fütüristler kalabalık kent merkezlerinde çeşitli mitingler düzenler ve kendi ilkelerini halkla paylaşır, fakat bu düşünceleri çoğunlukla halk arasında öfke uyandırır ve çeşitli tartışmalara yol açar.

Krakov Avangardları

Bu grup 20'li yılların başlarında Tadeusz Peiper ve O'nun yayımladığı "Tren Makası" (Zwrotnica) dergisinin etrafında toplanması sonucu kurulur. Peiper bu grubun kuramcısıdır. 1921 yılında İspanya'dan döndükten sonra "Yeni Ağızlar" (Nowe Usta) ve "Bu Taraftan" (Tędy) başlıklı iki kitabını bu program dahilinde yayımlar.

Peiper'in şiiri gelecekçilerden farklıydı, çünkü Gelecekçiler, tüm geleneği açıkça yıkmak gerektiğini anarşik biçimde haykırdıkları, insanın ve makinenin mucizevi ortak yaşamına olan inancı açıkladıkları, sanatçı için tam bir yaratım

²⁰ Epoki Literackie-Wielki Leksykon Literatury Polskiej, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław, 2005, S:117

özgürlüğü talep ettikleri ve ‘özgürlük sözleri’ ile büyülenmiş oldukları sırada, Peiper zıt kavramlar ortaya koymaktaydı.²¹

Krakov Avangardlığına Julian Przyboś (1901-1970), Adam Ważyk (1905-1982), Jan Brzękowski (1903-1983) ve Jalu Kurek (1904-1983) gibi isimler katılır. Programları yeni bir sanat anlayışı içerir. Bu sanat anlayışı da şu temellere dayanır:

-Üç M, yani Miasto, Maszyna, Masa (Kent, Makine, Kitle)

-Mecazlı ve kısa anlatım

-“Şair kelimelerle çalışan bir zanaatkardır” sloganı²²

Grup, çalışmalarına 30’lu yıllarda ara verir. Yerini yeni gruplara bırakır. (Lublin Avangardları gibi)

Avangardlar, Fütürist başkaldırının ardından Polonya kültürüne ve şiirine yeni bir bakış açısı getirir. Anlaşılır olmak onlar için çok önemlidir.

Lublin Avangardları (İkinci Avangardlar)

30’lu yıllara gelindiğinde yeni bir şair grubuyla karşılaşırız. Bu grup, 1927-1939 yılları arasında faaliyet gösterir. Józef Czechowicz, bu grubun en önemli temsilcisidir. Lublin Avangardları da şiirde kısa ve akıcı anlatımı benimserler. Bunun yanı sıra aşağıdaki görüşlere sahiptirler.

²¹ Yüce, Neşe Munise, Arslantekin, Seda Köycü, İki Savaş Arası Dönem Polonya Edebiyatı (Kitap yayım aşamasındadır)

²² Rutkowska, Joanna Lupas, Epoki Literackie, Agencja Wydawnicza Jerzy Mostowski, Warszawa, III. Basım, 2006, S: 355

- İnsanın ruhsal çalkantıları ve rüyaları şiirlere konu olabilir.
- Şiir ahlaki değerlerden bahsetmelidir.
- Şiirin konusu geleneklere değinmelidir.²³

Żagary

Żagary dergisi etrafında toplanan bu şair grubu Vilno’da kurulur ve 1931-1934 yılları arasında faaliyet gösterir. Teodor Bujnicki (1907-1944) , Antoni Gołubiew (1907-1979), Jerzy Zagórski (1907-1984), Aleksander Rymkiewicz (1913-1983) gibi önemli isimlerin arasında, Czesław Miłosz da kendine iyi bir yer edinmiştir. Grubun 1910’lu yıllarda doğan üyelerini bir araya getiren şey hepsinin, yirmili ve otuzlu yılların ekonomik kriz, faşizm, otoriter eğilimler gibi en önemli zamanlarına ve olaylarına tanıklık etmiş olmalarıdır. Felaketçilik akımını benimsemişler ve şiirin topluma hizmet etmesi gerektiği görüşünü savunmuşlardır.

İlk şiir kitaplarını sosyal içerikli şiirlerle bezerlerken, ikinci yapıtları – Zagórski’nin “Przyjście Wroga” (Düşmanın Gelişi), Rymkiewicz’in “Takipçi” (Tropiciel), Miłosz’un “Trzy Zimy” (Üç Kış) adlı eserleri – ileriye gören, Barok dönemini çağrıştıran, huzursuz ve acıyı anlatan sözlerle donanmış şiirlerden oluşmaktadır. Bu eserler, Dünya’nın sonu ve kıyametin eşsiz birer tasviri olup, insanın hayal gücünün süzgecinden geçirilmiştir.

²³ Rutkowska, Joanna Lupas, Epoki Literackie, Agencja Wydawnicza Jerzy Mostowski, Warszawa, III. Basım, 2006, S: 356

Kwadryga

11 üyesi olan Varşovalı grup, kendileriyle aynı ismi taşıyan edebiyat dergisinde görüşlerini ve eserlerini halkla paylaşmıştır. Aralarında Konstanty Ildefons Gałczyński (1905-1953), Marian Piechal (1905-1989), Lucjan Szenwald (1909-1944), Zbigniew Uniłowski (1909-1937) gibi isimler vardır. 1926-1933 yılları arasında faaliyet göstermişlerdir. Onları bir araya getiren şey ise dönemin iki ünlü şair grubu Skamanderler'e ve Krakow Avangarları'na gösterdikleri tepki idi. Bu şairler, toplumcu sanat anlayışı, toplumun adaleti gibi isteklerini eserlerine yansıtmişlar, Norwid (1821-1883) ve Stanisław Witkiewicz'e (1851-1915) büyük hayranlık beslemişlerdir. Skamanderler'e özellikle bir program benimsemedikleri için tepki göstermişler, buna rağmen onlardan oldukça etkilenmişlerdir.

6. İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEMDE CZESŁAW MIŁOSZ

İki savaş arası dönemde Polonya, hem yeniden doğuş heyecanını, hem de geçmişinde maruz kaldığı talihsizliklere tekrar maruz kalma endişesini bir arada yaşar. Bu endişelerin en büyük nedenleri şüphesiz ülkede yaşanan iç çatışmalar, hükümetteki anlaşmazlıklar, ekonomik problemlerdi. Bütün bunların yanı sıra, coğrafi açıdan Polonya'yı birleştirmek de kuşkusuz, oldukça güç bir işti. O zamanın süper güçleriyle (Batı'da Almanya, Doğu'da Sovyetler Birliği) komşu olmak Polonya'nın endişelerini arttırmayı için son derece yeterli bir nedendi. Kaldı ki zaman ilerledikçe, her iki ülkenin de Polonya'yı kendi sınırlarına katma düşünceleri kendiliğinden ortaya çıkacaktı. Ne yazık ki bu devletlerle uzlaşmaya varma çabaları

da ülke güvenliklerini sağlama aldıkları konusunda Polonya halkını rahatlatmaz. Bütün bu yaşananlardan dolayı, Polonyalılar geleceğe baktıklarında önlerinde kapkara bir bulut görüyorlardı. İşte bu karamsar yaklaşım özellikle otuzlu yılların Polonya şiirinde kendine büyük bir yer bulur.

Czesław Miłosz kendi neslinin önde gelen ve en yetenekli isimlerindedir. İki savaş arası dönemde iki şiir antolojisi vardır. “Donmuş Zaman Şiiri” (Poemat O Czasie Zastygłym - 1933) ve “Üç Kış” (Trzy Zimy - 1936). Bunlardan ilkinde Krakow Avangardlığı'nın etkileri görülmekte olup toplumsal eleştirilere yer verilmiştir. Ancak hepsinden önemlisi bu şiirler tam anlamıyla felaketçi şiirlerdir.²⁴

Żagary grubu ilk başlarda bir programa tabi olmadıklarını açıklayarak, kısa süre içinde toplumsal sorunlara kendini adadıklarını ilan etmişlerdi. Grupla aynı adı taşıyan aylık derginin beşinci sayısında Miłosz, yazdığı makalesinde duygusallığın yerini akılcılığın, bireyciliğin yerini toplum sorunlarının aldığını yazmıştır.²⁵ Żagarylar romantik ve neoromantik görüşe, aynı zamanda Skamanderlere karşı çıkarlar. Aslında Żagaryları her şeyden çok edebiyatın belli bir ideolojiden uzak olması kızdıırıyordu. Skamanderlere gösterdikleri tepki de bundan kaynaklanmaktaydı.

Birinci Dünya Savaşı sonrası neslin eserlerini “faydacı” olmakla, dünya görüşlerindeki yetersizlikle eleştiren genç Vilnolu şairler, kendi bilgilerini ve

²⁴ Kwiatkowski, Jerzy, Dwudziestolecie Miğdzywojenne, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2001, S: 197

²⁵ Żagary, Nr. 5, Wilno, 1931.

görüşlerini anlatabilecekleri bir dil arayışına girdiler. Miłosz’a göre biçim, her stil ve betimleme seçiminin, anlamların seçimiyle birleşimi demektir. Çünkü O’na göre anlamsal olarak temiz sözcük yoktur.²⁶

Aynı zamanda Peiper’in ve diğeri tüm “Zwrotnica” grubunun edebiyat anlayışı, Miłosz’u tatmin etmemiştir. Çağdaş şiir tekniğı onlar için amacın kendisiyken, Miłosz’un bu teknikten beklentisi, okuyucunun hayal gücünün biçimlendirmesi olmuştur.

O’na en yakın şiirler, dilin akılcı kuralının sembolizmle, öngörüyle ve yoğun huzursuzlukla birleştiğı Józef Czechowicz’in şiirleri olmuştur. Skamander şairler bireyin ve kitlelerin yazgısının sesini çok geç duymuşlardır. Czechowicz’in şiirlerinde bu yazgı, kendini sözcük dizilişlerindeki tekdüzelikte hissettirir.

Hayat kısa bir rüya

Sağ taraftan gelen bir ses öyle diyor

Hayat kısa bir rüya

Sol taraftan mutsuzlukla

Kısılmış ses eşlik ediyor

Hayat kısa bir rüya

Anlaşılamayan üçüncü söylüyor.²⁷

²⁶ Kwiatkowski, Jerzy, Dwudziestolecie Miğdzywojenne, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2001, S: 199

²⁷ Czechowicz, Józef, Ballady Z Tamtej Strony, 1932

Žagarylar bu yazgıyı göstermek ve yaklaşan tehde dikkat çekmek istemişlerdir. Józef Czechowicz'le, Władysław Sebyła'yla (1902-1940), Marian Czuchnowski'yle (1909-1991), Józef Łobodowski'yle (1909-1988), Stanisław Piętak'la (1909-1964) aynı fikirleri paylaşmışlardır. Daha sonra bütün bu isimler Felaketçiler olarak anılır olmuştur. Aynı zamanda İkinci Avangardlar olarak da sıkça kendilerinden söz ettirmişlerdir.

Avangard şiirindeki farklı oluşumların bir araya geliş dönemi, Miłosz'un aynı zamanda eserlerinde toplumsal olayları son derece güzel biçimde ele aldığı dönemdir.

Miłosz, yayımladığı ilk kitabı “Donmuş Zaman Şiiri”ni daha sonraları sert bir biçimde eleştirir. Bu kitap, 1930'lu yılların başlarındaki toplumsal gerçekliği gözler önüne serer.

Prof. Dr. Neşe M. YÜCE²⁸ yayımlanan bir makalesinde şairin o dönemki şiirleri hakkında şunları kaleme alır:

[...]Büyük şairin şiirleri bu dönemlerde politik yolunu kaybetmiş insanların huzursuzluğundan, yitirilen kimliklerden söz ediyor, yaklaşan korkunç savaşı haber veriyordu adeta.

Bakıyorum, dinliyorum, sokaklarda yürüyorum.

Bakıyorum, dinliyorum, sokaklar ulusal

²⁸ Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Leh Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

renklerle bezenmiş tanklarla kaplı

Belki birkaç yıl sonra yeşil gaz lekeleyecek buraları...

Bu şiirde geçit resmini seyreden Miłosz'a ulusal renklerle bezenmiş tanklar birkaç yıl sonra gelecek olan devasa belayı haber verirler[...]²⁹

Bu Polonya, Avrupa ve Dünya gerçekliği dramatism ve tarihe dayanan korkularla doludur. Yaklaşmakta olan yıkımın kaçınılmazlığı ve belirsizliği tarafından kendini tehdit altında hisseden bireyin gözleriyle görülen bu gerçeklik neler olacağını haber vermektedir.

Miłosz kendi neslini ve dönemini anlatan bir şair olarak üne kavuşmuştur. Eserlerinde kendi neslini, arzulanan hayatı, mutluluğu, ebedi gençliği anlatmıştır. Buna rağmen bu nesilden “lanetlenmiş” olarak bahseder ve kendileri için mutlak yenilginin kaçınılmazlığını vurgular. İyimserlik ve umut kelimelerinden çok uzak olan “Donmuş Zaman Şiiri” başlıklı kitabında felaketçiliğin etkileri çok net bir şekilde fark edilmektedir:

*Ren'den Volga'ya bütün kentler yanacak belki birkaç yıl sonra.*³⁰

Her şeyin bir anda altüst olabileceği günlerin çok da uzak olmadığını paylaşır okurlarıyla:

²⁹ Yüce, Neşe Taluy, Zieniewicz, Andrzej, Czeslaw Miłosz'un Şiiri Üzerine, Gündoğan Edebiyat, 1992, Yaz 3, S. 103

³⁰ Dysk, Poemat O Czasie Zastygłym, Koło Polonistów, USB, Wilno, 1933

*Baharlar gelir geçer, birleşir kadınlar ve erkekler,
Gezinir yarı uykulu çocuklar elleriyle duvarlarda
Salyayla ıslanmış parmaklarla kara topraklar çizerler,
Şekiller gelir geçer, un ufak olur yenilmez gibi görünenler.*³¹

Bütün bunları kaleme alırken, genelleme yöntemini de ustalıkla kullanmıştır şair:

*Tarih
Gelecek yılların tarihi
Kasılmalar içinde
Ölen bir insan gibi, açıp kapayarak elinin parmaklarını
Durur aniden
O
Tutan seni sıkı sıkı.*³²

Şaire göre bu kitabı kendine duyduğu acımasızlığın izlerini taşımaktadır. Şairin gençlik flörtü diyebileceğimiz Avangardlık macerası kısa sürer ve aslında bu maceranın sanatsal yönden kendisine fazla bir getirisi olmaz.

1936 yılına gelindiğinde Miłosz artık, arkadaşlarının çoğundan farklı olarak, daha önceleri şiddetle karşı çıktığı, sanatçının bireysellik hakkının savunucusu olur. 25 yaşına gelen Miłosz, gerçeklikle sanatçının eserlerini eşdeğer tutmanın ancak,

³¹ Hymn, Poemat O Czasie Zastygłym, Koło Polonistów, USB, Wilno, 1933

³² Pora, Poemat O Czasie Zastygłym, Koło Polonistów, USB, Wilno, 1933

kendi bakış otonomisini hem toplumun diktatörüne, hem de geçerli moda ve stillerin üstünlüğüne karşı dikkatlice savunmakla sağlanabileceğini söyler.³³ Miłosz, elbette bu görüşlerinin sonucunda birçok meslektaşıyla fikir ayrılığı yaşamıştır.

Bu yıllarda görülen Felaketçilik akımının şüphesiz en önemli temsilcilerinden biri olan Czesław Miłosz 1936 yılında yayımladığı “Üç Kış” başlıklı kitabında dünyanın sonunun yaklaştığı görüşünü, halkın korkularını, onları bekleyen tehlikelere dair endişelerini çok başarılı bir şekilde yansıtır:

*Her şey geçmiş, her şey unutulmuş,
Yani senin doğup koşma zamanın,
Nerede olduğunu bilmesen de amacın ve kıyının,
Ateşin dünyayı yaktığını görürsün sadece.*³⁴

Miłosz “Üç Kış” adlı kitabını ilk eseriymiş gibi kabul eder. Bu kitabı ismini, “Donmuş Zaman Şiiri”nin yayımlanmasından yana geçen zamandan yani, 1933-1936 yılları arasındaki dönemden alır. Kitapta yer alacak şiirler, şair tarafından büyük bir titizlikle seçilir.

Miłosz “Üç Kış”ta bireyselliği ön plana çıkararak, eskatolojik³⁵ tarih görüşünü dile getirerek, “gerçek” kavramının daha derin anlamlarından söz ederek, Dünya’nın başka bir boyutuna ayna tutarak, Romantizm’e yaklaşır:

³³ Kryszak, Janusz, Katastrofizizm Ocalający-Problematyki Poezji tzw. Drugiej Awangardy, Toruń, 1978, S: 89

³⁴ Roki, Miłosz, Czesław, Trzy Zimy, 1936

Bulutlarım, benim korkunç bulutlarım

Kalp atışı gibi, dünyanın acısı ve üzüntüsü gibi

Bulutlar, beyaz sessiz bulutlar

Yaşlarla dolu gözlerimle size bakıyorum şafak vakti.³⁶

“Üç Kış” adlı kitabında hem Avangard şiirlerine hem de toplumsal şiirlerine yer verir. Artık yalnız bir kâhin-vizyonerdir. Bununla birlikte zamanın en kapalı ve anlaşılmaz bir dille yazan şairlerinden biri olur. O dönemde yazdığı şiirleri, yıllar sonra medyumcu-sürrealist olarak adlandırır. Miłosz yoğun çabaları sonucu kendi kâhinliğini bulmuştur. Şiirlerinde rejimin sert etkilerini hissetmek mümkündür. Avangard örneklerine sırt çevirerek o zamanki Klasisist-sembolist şiirlere yakınlaşır:

Bu zamanlarda saf kelimelerle hüsrana uğramak yetmiyordu

Ebedi Dünya'nın coşkusu üzerinde

Fırtına çağı vardı, kıyamet günü

Yok olmuş eski devletler

Sarhoş, köpürmüş göğün altında iğle dönüp duruyor başkentler

Bu karmaşa çağında nerede senin için bir yer var³⁷

Otuzlu yılların başında tüm Dünya’da yaşanan ekonomik kriz her yerde toplumculuk rüzgârları estirir. “O zamanların Polonyası’nda ve Avrupası’nda solcu

³⁵ Eskatoloji, Yunanca “son” sözcüğünden gelir. Dilbilim ve felsefenin bir bölümüdür. İnsanlığın nihai kaderi veya Dünya tarihini sonuçlandıran olaylarla, kısaca Dünya’nın sonu ile ilgilenir.

³⁶ Obłoki, Miłosz, Czesław, Trzy Zimy, 1936

³⁷ O Książce, Miłosz, Czesław, Trzy Zimy, 1936

olmak için [...] bakmak yeterliydi".³⁸ Miłosz, Henryk Dembiński'nin³⁹ düşünsel dönüşümünü bu şekilde değerlendirirken, Kültür Özgürlüğü Komitesi'nin gelecekteki kurucusu Sidney Hook için de şunları söyler: "*Tüm New York gibi otuzlu yıllarda kapitalizmin sona erdiğine ve komünizmin Dünya çapındaki zaferine inanıyordu*".⁴⁰ Sol görüşe duyulan yakınlık herkes için olmasa bile o neslin önemli ve belli olgunluğa erişmiş kişilerinin ayırt edici özelliklerinden biri olmuştur. Eleştirel yaklaşımın ve duyarlılığın, adaletin, değişimin ve Dünya'nın daha iyi bir düzene kavuşma arzusunun bir simgesi olmuştur.

Gençlik dönemi eserlerinde Miłosz, gençliğin topluma olağan başkaldırışıyla, topluma ait olma duygusunu birleştirir:

Ve biz gençleri uyarıcı prangalarla kısırtıyorlar

[...] Biz ise o sert fırtınayı düşünüyoruz sık sık,

*Bir gün bu ahlaksızlık abidesi kuleleri yıkacak olan...*⁴¹

Şagarylar makalelerinde fikirlerini, şiirlerde olduğundan çok daha açık ifade ediyorlardı. Daha saldırgan, daha dogmatik bir tutum sergiliyorlardı. Ayrıca hem Toplumcu Gerçekçilik konusunda, hem de şairlerin fikirlerini özgürce ifade edebilmeleri konusunda uzlaşmaz bir tavır içerisindediler.

³⁸ Abecadło Miłosza, Wydawnictwo Literackie, Kraków, 1997, S:96

³⁹ 1908-1941, Gazeteci, 1937 yılında Polonya Sosyalist Partisine katılır. 1937-1938 yıllarında Komünist Hareketlere katılımından dolayı tutuklanır. 1941 yılında Almanlar tarafından öldürülür.

⁴⁰ Abecadło Miłosza, Wydawnictwo Literackie, Kraków, 1997, S:124

⁴¹ Wam, Wiersze Tom I, Kraków, 1994, S:64

Miłosz'un tüm gençlik dönemi makaleleri ve eserleri, dönemin diğer sanatçılarında etkili olduğu gibi "bir şey" olamama korkusuyla bezelidir. O zamanlar kendi şiirlerinin halka hitap etmediğini düşünen Miłosz, bu yüzden acı bile çeker. Çünkü O'na göre şiir halk için yazılmalıdır. Kendi şiirlerinin ve arkadaşlarının yazdığı şiirlerin edebiyat dünyasında tutunabileceğine inanmaz.

1962 yılında "Kültür" dergisinde yer alan bir yazısında, o ilk yıllarda taşıdığı duyguları okurlarıyla şöyle paylaşır:

*"1931 yılı baharında bir Pazar günü Vilno'da basılan Sözcük gazetesi, Żagary dergimizin ilk sayısını ek olarak verecekti, derginin içerisinde de benim yazdığım şiirler bulunuyordu. Hissettiğim şey gurur değildi, sadece yoğun bir mahcubiyetti. Erkenden kalkıp, gazete almaya gittim. Fakat gazeteyi alanları gördüm: Kiliseden çıkan kadınlar ve gittikleri her yerde arkalarında, yaşadıkları ahşap evlerin kokusunu bırakan adamlar. İşte bu beni daha çok mahcup etti."*⁴²

⁴² "Kultura" 1962, Sayı:7, Sayfa:37

III. BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİ CZESŁAW MIŁOSZ ŞİİRLERİNE BAKIŞ

1. II. DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA ÜLKENİN GENEL DURUMU

1 Eylül 1939'da Almanya, savaşın resmen başladığını belirtmeksizin Polonya topraklarını istila eder. 17 Eylül 1939'da ise Polonya'nın doğu kesimi Sovyetler Birliği tarafından istila edilir ve Molotov-Ribbentrop Paktı'na göre Polonya Almanya ve Sovyetler Birliği arasında paylaşılır. Polonya silahlı kuvvetleri Alman istilasına karşı koymaya çalışır fakat Almanya ve Alman kontrolündeki Çekoslovakya üç yönden kuşatıldığı için yapılacak çok fazla bir şey kalmamıştır.

Polonyalılar en başından beri bu istilanın bir “yok etme” savaşı olduğuna inanmışlardır. İngiltere ve Fransa her ne kadar Almanya'ya karşı savaş açtuklarını ilan etseler de, Polonya'ya pratikte hiçbir yardım girişiminde bulunmazlar. 19 Mayıs 1939'da imzalanan Fransa-Polonya askeri antlaşmasına göre Almanya Polonya'ya saldırıdığı takdirde Fransa da Almanya'ya saldıracaktı. Polonya saldırısında Wehrmacht işgal edilir ve Fransız ordusu 9 tümeniyle bir Alman bölgesi olan Saarland'a girer. 8 kilometre kadar ilerleyip hiçbir direnmeyle karşılaşmadan, 20 terkedilmiş köyü ele geçirir. Bu olayda hiçbir Alman askerlerinin Polonya'dan Batı'ya getirilmesine gerek kalmamıştır. Kısa bir süre sonra Fransız General Staff'ın geri çekilme emriyle, Fransız güçleri 4 Ekim'de asıl mevkilerine geri dönmüşlerdir.

Bu sırada Almanlar'ın saldırısından sadece birkaç hafta önce, 1939 yılının Ağustos ayında imzalanan Molotov-Ribbentrop Paktı'na uygun olarak Ruslar, Polonya'nın doğu kesimini ele geçirmek üzere ilerlemeye başlar. Burada Alman karşıtı propagandalara kalkışır. Ancak Polonyalılar Hitler'in Nazizm'inden korktukları kadar Stalin'in Komünizm'inden de korkmaktadırlar. Ayrıca 1939 yılında Sovyet askerlerinin Polonya'ya girişine izin veren bütün sözleşmeleri imzalamaktan çekinmişlerdir.

Fransa ve İngiltere'nin desteği olmaksızın devasa bir askeri güçle yüz yüze gelen, savaşa hazırlıksız yakalanmış Polonya, askeri yenilgiye maruz kalmaya zorlanmıştı. Mücadele Ekim'in başında sona erdi. 28 Eylül 1939 Alman-Sovyet anlaşması altında bölünen Polonya 2 alana ayrıldı, nehirler Pisa, Narew ve Bug işgalci güçler arasında sınır çizgisi haline geldi.

Polonya 2 acımasız totaliter ülke tarafından işgal altındaydı. Sovyetler Birliği yaşayan 6.5 milyon Polonyalı dahil, 14.3 milyon yaşayanla birlikte Polonya arazisinin %50'sini kaptı.

18 ay boyunca çok sayıda insan öldürüldü. Yüz binlerce insan tutuklanarak Sovyet toplama kamplarına gönderildi. Aileleriyle birlikte 1.5 milyondan fazla Polonyalı Gulag Sistemi'nde⁴³ hapsedildi. Birçoğu yorgunluktan ve kıtlıktan öldü. 1940 baharında savaş tutuklusu olan 15.000 Polonyalı memur çeşitli kentlerde

⁴³ Sovyetler Birliği Hükümetinin Yönetiminde bulunan çalışma kampı.

katledildi. Aralarında görevli doktorlar ve memurlar, bilim adamları, avukatlar, mühendisler, papazlar ve savaş çıktığında göreve çağırılan öğretmenler de vardı.

Polonya halkının kaderi Alman istilası altındayken de bundan daha az korkunç durumda değildi. Almanlar'ın amacı Polonyalıları vasıfsız işçilere çevirmektir. Liseler ve üniversiteler kapatıldı. Polonya kültür ve hazinesi yağmalanarak Almanya'ya taşındı. Toplu tutuklama ve infazlar işgal süresince azalmadı. Toplamalar kentlerde organize ediliyor ve rehinelere masum halk arasından seçiliyordu. Toplama kampları ağı, köle sınıfı iş gücünü insanlık dışı sömürmek için kurulmuştu. Buralarda yüz binlerce insan yorgunluk, hastalık ya da açlıktan ölmüş veya öldürülmüştü. Auschwitz, Maydanek ve Treblinka ölüm kamplarının gaz odalarında 3 milyon Polonyalı Yahudi yok edildi. Polonyalılar ve işgal altındaki diğer ülkelerin vatandaşları da yine burada Naziler tarafından öldürüldü.

Eylül 1939'daki yenilginin acısı Polonya direnişini durdurmadı. Sürgün Polonya Hükümeti şekillendi. Anti-Nazi koalisyon hükümetçe tanındı. Wladyslaw Sikorski başbakan oldu. Polonya'da ana ordu oluşturuldu. Yeraltından yönetilerek tahrip, zeka ve propaganda silahları kullanarak başkaldırı için hazırlandı. Ana ordu 250.000 askerle doruğa ulaştığında, 30 Haziran 1943'te tutuklanana kadar Ana Ordu Başkumandanlığı'nda General Stefan Rowecki-Grot bulunuyordu. Tutuklandıktan sonra O'nun yerini General Tadeusz Komorowski-Bor aldı.

Aralık 1940'da sürgündeki hükümetin başbakan vekili tarafından yol gösterilen anavatandaki hükümet delegasyonu gizli bir operasyon için hazırlandı. Terör ve

tutuklamalara rağmen tüm işgal dönemi boyunca Polonya yeraltı yönetimi işlevini sürdürdü. Kurtuluş sonrası geçerli güç için hazırlıklarına devam etti.

Liseler ve üniversiteler kapalı olduğundan, eğitimin gizli formlarını geliştirmek gerekliydi. Aynı zamanda yüzlerce yeraltı gazetesi ve basımevi vardı. 1940'ların başında sürgündeki Polonya Hükümeti Batı'da silahlı kuvvetleri kurdu. Polonyalı savaş pilotları İngilizlerle yapılan savaşta zafere büyük katkıda bulundular.

Haziran 1941'de Sovyetler Birliği'ne yapılan Alman saldırısından ve akabinde Polonya-Sovyet anlaşmasından sonra General Wladyslaw Anders Sovyetler Birliği'nde Polonya ordusunu kurdu. 1942 baharı ve yazında Stalin'in emriyle bu ordu İran'a transfer edildi. İtalya'nın bağımsızlığı sırasında Anders'in ordusu Monte Cristo Manastırı hücumuyla Mayıs 1944'de sesini duyurdu.

Kızıl Ordu karşı saldırısı üzerine, Polonya'ya karşı Sovyetler Birliği'nin tavrı değişti. 1943 Nisanında Almanlar, Katyn katliamında öldürülen memurların mezarını buldu ve sürgündeki Polonya Hükümeti Uluslararası Kızıl Haç'tan davaya bakmasını istedi. Sovyetler Birliği Polonya Hükümeti'yle diplomatik bağlarını kopardı. Sovyetler Birliği'ndeki Polonyalı Komünistler Polonya Vatanperver Birliği'ni kurdu. General Zygmunt Berling komutasındaki Polonya'nın bölünüşü şekillenmişti.

Polonya için özellikle 1943 yılı trajikti. General Sikorski bir hava çarpışmasında öldü ve Başkumandan General Grot-Rowecki Polonya'da tutuklandı. Varşova Gettosu'nda isyan patlak verdi. Fakat Hristiyan Polonyalıların

yönetimindeki girişimler ve Yahudiler'in cesur çabalarına rağmen Naziler tarafından bastırıldı.

1944 Ocak ayında Polonya'nın savaş öncesi topraklarına ilerleyen Sovyet ordusu, bu topraklar kendi mülkiyetiymiş gibi davranıyordu. Almanlar yenilene kadar yerel Ana Ordu güçleriyle askeri iş birliği sona erdi. Zafer üzerine tutuklu olarak alınan Polonya birlikleri aldatmacayla Sibiry'a ve Gulag Kampları'na transfer edildi. Sovyet birlikleri Bug Nehri'ni geçtikten sonra, Sovyetler Birliği tamamen kendilerine bağımlı Polonya Ulusal Bağımsızlık Komitesi'ni kurdu.

Polonya toplumu yeraltı devletinin enstitülerini desteklemede tutarlılığını sürdürdü. Varşova Ayaklanması, tam bağımsızlık kazanımında son girişim halini alıyordu. Ayaklanma 1 Ağustos 1944'de patlak verdi ve 2 Ekim'e dek sürdü. İsyancılar arasında 17.000 kişi öldü, 6.000 kişi öldü. Yaklaşık 180.000 sivil de hayatını kaybetti. Ayaklanma sonrası hayatta kalan yaklaşık 1 milyon insan kentden kovuldu. Almanlar Varşova'da ne varsa yıkmaya başladı.

Ayaklanma sırasında ve sonrasında, Varşova'nın yıkımı süresince Kızıl Ordu hiç müdahale etmedi. Sürgündeki hükümetin idaresinde olan Władysław Mikołajczyk Sovyet Hükümeti'yle anlaşmaya varabilmek için girişimlerde bulundu. Bu yolda Moskova'nın Curzon çizgisini sınır olarak tanıma talebine karşı durdu ve Polonya Ulusal Bağımsızlık Komitesi'nin, Polonya Cumhuriyeti'nin Geçici Hükümeti'ne dönüştürülmesi Sovyetler Birliği tarafından tanındı.

1945'de Sovyet Birlikleri Vistül'ü geçti ve yerle bir olan Varşova'yı aldı. Mart 1945'de Sovyet otoriteleri Polonya Yeraltı Lideriyle görüşme talebinde bulundu. Görüşmeler hayata geçtiğinde Ana Ordular Kumandanı General Leopold Okulicki ve anavatan delegesi Jan Jankowski dahil olmak üzere 16 Polonyalı lider hapsedildi.

4-11 Şubat 1945'te Yalta'da Polonyalılar'ın katılımı olmadan yapılan konferansta 3 büyük güç tarafından Polonya'nın kaderine karar verildi. Üyeleri Sovyet yandaşı hükümet ve göçmen politikacılardan oluşan Geçici Ulusal Bütünlük Hükümeti kurulmasına karar verilmişti. Bu hükümet özgür seçimler yapılmasını kabul etti. Stanisław Mikołajczyk uzlaşmaya varıp, başbakan yardımcısı olarak Geçici Ulusal Bütünlük Hükümeti'ne girdi. Başbakan Tomasz Arciszewski önderliğindeki sürgün hükümeti diktaya karşı çıktı. Karşılık olarak İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri diplomatik tanımayı ve desteklerini geri çekti. Yine de bağımsızlık mücadelesinin simgesi olarak hükümet çalışmalarına devam etti.

Alman İmparatorluğu 8-10 Mayıs 1945'de düşünce en kanlı savaşlar da böylece son buluyor, Polonya teorik olarak galip gelen tarafta yer alıyordu. Polonyalı askerler Almanlarla savaşın ilk gününden son gününe dek çarpışmışlardı.

Tüm uluslar arasında en fazla sivil kaybı veren Polonya olmuştu. Yahudiler de dahil olmak üzere 6.5 milyon insan hayatını kaybetmişti. Başkent yerle bir olmuştu. Maddi ve kültürel kayıplar dehşet vericiydi. Bununla birlikte Polonya ulusunun

güvenmediği hükümeti dış güçlerin etkisindeydi ve bu dış güçler, Polonya halkının istemediği değişiklikleri onlara zorla kabul ettirmeyi planlıyorlardı.⁴⁴

2. KÜLTÜREL YAŞAM

Savaşın patlaması ülkede sayısız maddi ve manevi kayba yol açmıştır. Bununla birlikte kültürel dünyalarına müdahale eden bitmez tükenmez takipler yüzünden sürekli yaşadıkları mekanları değiştirmek zorunda kalan yazarlar, kendi aralarında sıkı bir dayanışma içine girmişlerdi. Reich'e bağlı topraklarda yaşayan yazar kesimi, daha tahammül edilebilir yaşama ve çalışma şartları olan Genel Valiliğe göç ettiler ya da sığındılar. Savaş öncesinde sol görüşleri veya komünist kimlikleriyle ün salmış diğer yazarlar ise SSCB'ye sığındılar. Genel Valilikte çok sayıda tanınmış yazar ve sanatçı toplu ölüm cezaları sonucu veya hapis ve toplama kamplarında hayatını kaybetti.

İşgalci güçler tarafından sanatçı ve yazarların kayıtlarını engellemek suretiyle iki savaş arası dönemde açılan edebiyat ve sanat okulları, dernekleri pratikte kapatılmış oldu. Bu da böylesi bir ortamda yazarların birbirlerine daha da yakınlaşmasına, sadece birbirlerine güvenebileceklerini anlamalarına yol açtı. 1939 yılı sonu, 1940 yılı başlarında eski dernek ve gönüllü topluluklara yardım için karşılıklı dayanışmanın ilk adımları atıldı. Yazarlar için yürütülen bu dayanışma Yeraltı Devleti'nin ve Hükümet Heyeti'nin de desteğini aldı.

⁴⁴ Hart, Liddle, II. Dünya Savaşı Tarihi-Çeviren: Kerim Bağrıaçık, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004, S: 94

Savaş öncesinde, tanınmış yazarlar arasında entelektüel kesimin liberal ve önemli gruplarını temsil eden “Skamander” ve “Edebi Haberler”e bağlı yazarların ülkeyi terk etmelerine neden olan ciddi sorunlar yaşandı. Bu gruplara bağlı yazarlar arasında bir tek Iwaszkiewicz ülkede kaldı. Iwaszkiewicz işgal döneminde oldukça aktifti ve hükümet heyeti kolundan yazarlar için yapılan yardımların idaresini üstlenmişti. Iwaszkiewicz’in Varşova’da yarattığı etkiye birçok yazar ve sanatçı gıptayla bakıyordu.

1920’li yıllarda doğmuş yeni nesil genç yazarlar arasında verilmiş ilk eserler, özellikle savaş yıllarına denk eden ilk eserler, o yılların en önemli olayı olmuştu. Bu grup, o dönemin en aktif yazar grubuydu ve – aralarında farklı görüş açıları olmasına rağmen – kendilerinden yaşça büyük yazarlardan daha farklı görüş açılarına sahip olup, tamamen kendilerine özgü bir yaklaşımları vardı.

Aralarında en yeteneklilerinden olan Krzysztof Kamil Baczyński, Tadeusz Gajcy, Andrzej Trzebiński, Zdzisław Stroiński ve Waclaw Bojarski ne yazık ki trajik bir şekilde savaşa kurban gitmişlerdi.

Savaş kendisine yazarlar, sanatçılar, aktörler, gazeteciler ve öğrenciler arasından çok sayıda kurban seçmişti. Özellikle farklı sebeplerden dolayı Genel Valiliği terk edemeyen Yahudi kökenli yazarlar arasında büyük bir yıkıma yol açtı.

3. ŞAİRLER VE İŞGAL ALTINDAKİ POLONYA

1939 yılı, yani savaşıñ patlaması kültürel yaşama o dönemde ÷lkede bulunan yazarların büyük çoğunluğunun da maruz kaldığı bir sınırlama getirmiş, ancak savaş öncesi dönemi edebiyat ve sanatının kapılarını bütünüyle kapatamamıştır. Yazılan şiirlere bakıldığında da hem eski nesil şairlerin hem de o dönemde yazmaya başlamış yeni nesil genç şairlerin eserlerini görmek mümkündür.

O dönem içerisinde iki önemli şiir akımına rastlıyoruz. Bunlardan birincisi, Przyboś'un önderliğini yaptığı Krakow Avangardlığı, ikincisi ise Józef Czechowicz ve Żagary grubunun adlarıyla özdeşleşmiş olan Felaketçilik'tir. Dönemin en yaşlı şairi olan Leopold Staff da canlılığıyla herkeste hayranlık uyandırarak, sanat yaşamının üçüncü dönemine girmiş olur. Ülkede eski nesil Skamanderler'den geriye bir tek Jarosław Iwaszkiewicz kalmıştır.⁴⁵

Baczyński de dahil olmak üzere savaş döneminde ilk eserleri veren yazarların büyük çoğunluğu "Przyboś'un Okulu"ndan geçmiştir.⁴⁶ Bu olay Przyboś'un savaş sonrası zirveye çıkan büyük popülaritesinin başlangıcıdır.

Otuzlu yıllarda bir araya gelen şiir okulları ve şair grupları artık parçalanmıştı. Eski "Kwadryga"dan geriye ÷lkede sadece Stanisław Ryszard Dobrowolski kalmıştı ve ÷lkede popülaritesini iyice arttırmıştı. Grubun diğer üyelerinden Gałczyński,

⁴⁵ Burkot, Stanisław, Literatura Polska w Latach 1939-1999, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2003, S: 134

⁴⁶ Święch, Jerzy, Literatura Polska w Latach II Wojny Światowej, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2005, S: 87

Marian Piechal (1905-1989) ve Stefan Flukowski savaş boyunca Almanya’da esir kamplarındayken, Włodzimierz Słobodnik (1900-1991) ve Lucjan Szenwald (1909-1944) Sovyetler Birliği’nin Kızıl Ordusu’nda askerlik yapıyorlardı. Diğer bir üye Władysław Sebyła ise 1940 yılı baharında Sovyet Askerleri tarafından öldürüldü.

Savaş öncesinde kurulan “Şairler Çevresi”⁴⁷ dergisini de benzer bir kader bekliyordu. Jan Bolesław Ozóg (1913-1991) ve Józef Andrzej Frasik (1910-1983) ülkede kalıp çalışmalarına devam ederken, Stanisław Czernik (1899-1969), Bolesław Kobrzyński (1914-1986), Jerzy Pietrkiewicz (1916-2007) gibi isimler başka ülkelere dağıldılar. Żagarylar’dan Teodor Bujnicki ve Aleksander Rymkiewicz Vilno’da kalırken, Czesław Miłosz ve Jerzy Zagórski işgal yıllarını Varşova’da geçirdiler.

Romantizm döneminde görülen vatanseverci şiir anlayışı, İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla birlikte, ülkede yaşananların doğal bir sonucu olarak tekrar ortaya çıkar. Savaş ve işgal gerçeği, eski kuralları ve yaklaşımları tekrar gözden geçirmeyi, şairlerin de gerçek kelimesine yeniden tanımlama getirmesini gerektiriyordu. Şairin problemi, yaşanan korkunç zamanlara tanıklık etmektir. Yahudi kökenli sanatçıların işi böylesi bir ortamda şüphesiz daha güçlü. Yer altı çalışmalarına, Jan Klonowicz takma adıyla katılan Mieczysław Jastrun, “Żydzi” (Yahudiler) adlı şiirinde, duygularını şu şekilde dile getirir:

Hıristiyanlar aslanlara salınmış

Gördüler, ne uğruna ölürlər,

⁴⁷ Okolica Poetów, 1935-1939

Ya siz? İşte eviniz bomboş kalmış

Sarmış kör malik alevler.

Eylül'de yaşanan felaket, edebiyat ve sanat anlayışında değişimlere yol açar. 30'lu yıllarda görülen biçimsel açıdan daha az yenilikçi olan ve felaketçi kehanetlerinin ağırlığı altında yeni sanatsal arayışlara giren İkinci Avangardlar (Czechowicz, Miłosz, Zagórski), yaklaşan savaş tehdidini hissetmişler ve toplumsal meselelere ağırlık vermişlerdir. Daha önce değindiğim gibi Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle Polonya 123 yıl süren esaretten kurtulmuştu ve bu özgürlük sarhoşluğuyla şairlerden “Konrad'ın yağmurluğu'nu artık omzumuzdan atıyoruz” nidaları yükselmışti fakat şimdi ülke yine savaş atmosferine girip, işgal edilince Konrad'ın o istenilmeyen yağmurluğuna yine ihtiyaç duyulur. İki Savaş Arası Dönem'de edebiyat ve sanatta görülen çok seslilik önemli ölçüde kesintiye uğrar. Dolayısıyla savaş dönemi edebiyatı, İki Savaş Arası Dönem Edebiyatı'nın devamı niteliğinde sayılamaz. Elbette ki bu, iki dönem edebiyatının hiçbir ortak noktası olmadığı anlamına gelmez. Felaketçilik, bu iki dönemi birleştiren en önemli unsurdur.

Ne yazık ki İki Savaş Arası Dönem eserlerinde yaklaşan felaketin haberlerini veren önemli bazı isimlerin bu söylemleri doğrulanmış olur. Savaşın ilk günlerinde veya aylarında Józef Czechowicz (bombalanma sonucu), Bruno Schulz (1942 yılında Almanlar tarafından açılan ateş sonucu), Stanisław Ignacy Witkiewicz (Kızıl Ordu'nun Polonya topraklarına girdiği haberini alınca intihar eder) hayatlarını kaybederler. Daha sonraları Władysław Sebyła ve Lech Piwowar, Katyń'da

öldürülür. Tadeusz Boy-Żeleński ve Halina Górska Almanlar tarafından ateş edilmek suretiyle öldürülür. Aleksander Wat, Gustaw Herling-Grudziński, Władysław Broniewski, Tadeusz Peiper, Marian Czuchnowski, Herminia Naglerowa, Beata Obertyńska, Józef Czapski gibi isimler Sovyet esir ve çalışma kamplarında kabus dolu günler geçirirler. Zofia Kossak-Szczucka ve Tadeusz Hołuj Alman esir kampına gönderilirler. Kazimiera Iłakowiczówna, Maria Jasnorzewska-Pawlikowska, Julian Tuwim, Kazimierz Wierzyński, Jan Lechoń, Antoni Słonimski, Witold Gombrowicz, Melchior Wańkowicz farklı yollarla ve farklı zamanlarda göçmen olarak Romanya, Fransa, İngiltere ve Amerika'da bulunurlar.

Yukarıda yazılanlara bakarak, iki savaş arası dönem edebiyatı yapı taşlarının savaşla birlikte yerle bir olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Yine de doğrudan bir devamın söz konusu olduğunu söylemenin veya savaş dönemini, önceki dönemin sona erışı olarak değerlendirmenin doğru olmayacağını hepimiz biliyoruz. Alman işgali sırasında Maria Dąbrowska, Zofia Nałkowska, Juliusz Kaden-Bandrowski, Jarosław Iwaszkiewicz, Jerzy Andrzejewski, Julian Przyboś, Jerzy Szaniawski ve Czesław Miłosz gibi isimler ülkelerinde kalırlar. Bu isimler, hiç alışılmadık olan çok zor koşullar altında büyük bir gayretle, ülkelerindeki kültürel yaşamı sürdürebilmek için ortak çalışmalarda bulunurlar.

İşgal kuvvetlerin teröründen uzak kalabilmek için edebiyat ve sanat dünyası, yeraltına inerek çalışmalarını gizlilik içerisinde yürütmek zorunda kalır. Yeraltında eğitim hareketi başlar, yasal olmayan yollarla tiyatrolar, yayınevleri kurulur, “Droga”, “Miesięcznik Literacki”, “Sztuka i Naród” gibi toplumsal edebiyat dergileri

yayımlanır. Bu dergilerde yeni eserler incelenir ve bunlar hakkında yürütülen tartışmalara yer verilir. Elbette bu işe gönül verenlerin hayatları önemli ölçüde tehdit altındadır. Mickiewicz'in, Słowacki'nin, Norwid'in, Wyspiański'nin eserleri, özel dairelerde ve manastırlarda sahnelenir. Büyük bir gizlilikle yürütülen çalışmalarda sadece profesyonel isimler yer almaz. Tiyatroya gönül veren herkes seve seve bu dayanışmaya dahil olur.⁴⁸

Savaş sadece maddi kayıplara ve ölümlere yol açmakla kalmaz, Faşizmin ve Komünizmin doğduğu, XX. yüzyılda toplama ve imha kamplarının yuvası haline gelen Avrupa'nın kültürel yaşamını da altüst eder. Eğer hala bir kurtuluş varsa, bu nerede aranmalıdır? Eskiye dönüş, bir çözüm yolu mudur? Peki Eski-Yunan geleneklerine dönüş Neoklasisistler için ne ifade eder? Çağdaşların yeni örneklerine, Avangardlar'ın yaklaşımı nasıl olur? Krakov Avangardları ve Fütüristler'in etkilediği yeni neslin, kendi karanlık yüzünü keşfederken, karşılaştığı şey, aslında sanatın bir yalandan ibaret olduğu ve Dünya'daki kötülöklere karşı güçsüz kaldığı mıdır? Ne yazık ki bütün bu soruların açık bir cevabı yoktur. Şiir, edebiyat ve sanat toplumsal işlevlerini yitirmiş ve adeta sanatçıların Dünya'dan ve tarihten kendilerini korumak için kalkan olarak kullandıkları özel meselelere dönüşmüştür. Ülkedeki ve başka ülkelere göç etmiş şairler yukarıdaki sorulara cevap aramak üzere birbirleriyle yakınlaşırlar.

⁴⁸ Burkot, Stanisław, *Literatura Polska w Latach 1939-1999*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2003, S: 143

Savaş yıllarında edebiyat dünyasına, 20'li yılların başlarında doğmuş genç isimler katılır. Bu isimler erken gençlik yıllarında, işgal altındaki ülkelerinin durumunu umutsuzca izleyip, bu durumun doğal bir sonucu olan vatanseverlik duygularıyla duruşlarını belirlemişlerdir. Hem askerlerle saf tutmak için, hem de yaşanan felaketten ve politik hatalardan sorumlu tutulmak için çok gençlerdir.

Bu dönem, yaşanan acı sonlara bakıldığında, bu neslin edebiyat dünyasına kazandırdıklarıyla, en dikkat çekici dönem sayılabilir. Aralarında az bir kısmı eserlerini savaşın başlamasından hemen önce yayımlarken, bir kısmı ancak savaş bittikten sonra yayımlayabilir. Büyük bir çoğunluk kitaplarını yeraltında yayımlar. Onların kaderi diğerlerinden biraz farklı olur. Krzysztof Kamil Baczyński, Tadeusz Gajcy, Zdzisław Stroiński, Waclaw Bojarski, Andrzej Trzebiński işgalci güçler tarafından önceden veya ayaklanma sırasında öldürülür. Tadeusz Borowski tutuklanıp, Auschwitz toplama kampına götürülür. Tadeusz Różewicz ve Roman Bratny orduda savaşa katılır. Varşova Ayaklanması'ndan sonra Miron Białoszewski, Lammsdorf kampına gönderilir.

Savaş yıllarında Krzysztof Kamil Baczyński'nin "İki Aşk"⁴⁹, "Yankıyla Kapanmış"⁵⁰, "Seçilmiş Şiirler"⁵¹ ve "Şiir Kağıtları Sayı 1"⁵², Tadeusz Gajcy'nin "Hayaletler"⁵³ ve "Yaygın Yıldırım"⁵⁴, Tadeusz Borowski'nin "Dünya'nın Herhangi

⁴⁹ "Dwie Miłości", 1940

⁵⁰ "Zamkniğty Echem", 1940

⁵¹ "Wiersze Wybrane", 1942

⁵² "Arkusze Poetycki Nr.1", 1944

⁵³ "Widma", 1943

⁵⁴ "Grom Powszedni", 1944

Bir Yerinde”⁵⁵ ve “Şiir Kağıtları Sayı 2”⁵⁶, Tadeusz Różewicz’in “Lenşe Yankıları”⁵⁷, Roman Bratny’nin “Küçümseme”⁵⁸, Zdzisław Stroiński’nin “Pencere”⁵⁹, Tadeusz Kubiak’ın “Filo. Biberiye Dalı”⁶⁰ eserleri yayımlanır. Diğer isimlerin şiirleri yeraltı dergilerinde yayımlanır.

Yukarıdaki eserler birbirleriyle benzerlik göstermezler. Sadece imgelem olarak değil, politik görüşler açısından da birbirlerinden ayrılırlar. Bugün bu görüşleri açık ve anlaşılabilir bir şekilde açıklamak pek mümkün değildir. “Sanat ve Ulus” (Sztuka i Naród) etrafında toplanan gençler, politik görüşlerini, İki Savaş Arası Dönemdeki Ulusal Demokrasi muhaliflerinden miras alırlar. Bu dergide yazan eleştirmenler söylemlerinde, savaş öncesi hükümeti Almanya ve Sovyetler Birliği’nin tehditlerine karşı yetersiz olmakla suçlarlar. Baczyński’nin de aralarında bulunduğu “Yol” (Droga) dergisi etrafında toplanan gençler daha çok, savaş öncesi Polonya Sosyalist Partisi’ne yakınlardır. Aralarındaki görüş farklılıklarına bakmaksızın, Baczyński ve Gajcy işgal güçlerine karşı omuz omuza savaşmayı kendilerine görev bilmişlerdir. Bu şairlerin İki Savaş Arası Dönem geleneklerine bağlı fikirleri ve hayal güçleri pek destek görmez.⁶¹

⁵⁵ “Gdziekolwiek Ziemia”, 1942

⁵⁶ “Arkusz Poetycki Nr 2”, 1944

⁵⁷ “Echa Lenşe”, 1944

⁵⁸ “Pogarda”, 1944

⁵⁹ “Okno”, 1943

⁶⁰ “Eskadra. Gałazka Rozmarynu”, 1944

⁶¹ Świąch, Jerzy, Literatura Polska w Latach II Wojny Światowej, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2005, 145

4. SAVAŞ VE MIŁOSZ

Savaş yıllarında işgal altında olan Polonya’da Miłosz’un şiirlerinin bir kısmı yer altı basımıyla, “Özgür Şarkı” (Pieśń Niepodległa) antolojisinde yer almıştır. Savaşın başlangıç döneminde yazılan “Varşova” (Warszawa) şiiri de tekrar yayımlandıktan sonra büyük bir ilgi görmüştür. Czesław Miłosz 1940 yılında Jan Syruć takma adıyla, savaş öncesinde yazdığı şiirleri “Wiersze” (Şiirler) başlığı altında derler, fakat bu baskının hiçbir nüshası günümüze kadar ulaşamamıştır. Şairin savaşa dair yazdıkları ise ancak savaştan sonra 1945 yılında “Kurtuluş” (Ocalenie) başlığı altında yayımlanmıştır, fakat bu kitaptaki eserleri, daha önceleri Varşova salonlarında şiirlerini okuduğu dar okuyucu kitlesinin dışında birilerinin dikkatini çekmemiştir ne yazık ki. İlk yıllardaki şiirleri şairin savaş öncesi stilini korumuştur. Miłosz’un felaketçi şiirlerinin üç temel unsurunu da içermektedir: Klasisizm, öngörücülük, masalcılık. “1939 Hummasında” (W Malignie 1939), “Şiirin Vatanı” (Kraina Poezji), “Nehir” (Rzeka), “Yolculuk” (Podróż), “Yıkıntılar Arasındaki Kitap” (Książka z Ruin), “Arife Masalı” (Baśń Wigilijna) şiirlerinde bu özellikleri görmekteyiz.⁶²

“Pieśń Niepodległa”nın önsözünde şair, kitaptaki genel ruhun birlik özelliğinden geldiğini, kendisinden, kendi isminden değil de birliğin isminden geldiğini vurgular. Savaşın milyonlarca insanı bir araya getirdiğinden ve birlikte düşünüp birlikte hareket etmeyi öğrettiğinden bahseder.⁶³

⁶² Nowacka, Irena, Poezja Czesława Miłosza, Biblioteka Wysyłkowa, Lublin, 1998, S: 34

⁶³ Burkot, Stanisław, Literatura Polska w Latach 1939-1999, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2003, S: 151

“W Malignie 1939” adlı şiiri, kısa bir süre önce yaşadığı hezimetin etkisiyle hala yaşadıkları şoku üzerinden atamayan insanların düşüncelerinin yansımasıdır. Kendilerini güvende hissettikleri Dünya gözleri önünde yıkılırken, insanlara geriye sadece, yüzyıl boyunca huzurun hüküm sürdüğü, doğruların ve iyiliklerin zafer kazandığı, mutluluklarla dolu yeni bir ülkeye duyulan özlemler bırakmıştır. “Podróż” adlı şiirinde Varşova, güzel mimarisiyle insanı büyüleyen, bahçe ve saraylarla dolu muhteşem bir kent olarak tasvir edilmiştir. Burada yiyecek ve içeceklerde sınır tanımayan, enfes ziyafetler verilir. Elbette böylesi bir manzara ancak yoksulluğun olduğu, insanların açlık çektiği bir ortamda hayal edilebilir. “Baśń Wigilijna”, İsa’nın doğumunun tipik motifleriyle bezenmiştir. Burada insanoğlunun, ilk çağlardaki masumiyetine olan ezeli özlemi dile getirilir.⁶⁴

Şair dahil olduğu bütünün beklentilerini dile getirerek, içinde yaşadığı zamanlara olan borcunu ödemektedir. Ancak O’nun için bu arzulanan bir durum değildir, aksine, O’nda savaşın ilk yılları boyunca gösteremediği direnci uyandırır. Kendisinin de dahil olduğu “yıkılmış mahallelerin şarkıcıları”⁶⁵ üzerindeki lanetten kurtulabilmek için çare bulamamıştır. “Söz konusu durumda hesaptan kaçılmaz. Cevap verilmesi gereken, sıkıntılı sorular gelecektir. Her şeyin keskin, acımasız ve sert olduğu bir iç diyalog sürecektir.”⁶⁶

Miłosz’un bu antolojideki şiirleri bahsedilen “iç diyalog”un başlangıcını güzel bir şekilde gözler önüne serer. “Hayırsız Oğulların Şarkısı” (Pieśń Niedobrych Synów) adlı şiirinde, Eski Polonya Edebiyatı eserlerinde sıkça görülen bir tür olan

⁶⁴ Zawada, Andrzej, Miłosz, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław, 1996, S: 124

⁶⁵ Ranek adlı şiirinden

⁶⁶ Pieśń Niepodległa antolojisinden

ağıta rastlarız. Burada bir topluluğun anavatanına karşı işlenmiş bir suçtan dolayı kendilerini sorumlu tutma durumu söz konusudur.

“Pieřń Niepodległa”da ayrıca, şairin kendisinden yola çıktığı iki farklı şiire rastlıyoruz: “Ova” (Równina) ve “Bugün Bahçeden Geçtim” (Szedłem Dzisiaj Przez Ogród). Birincisi, şairin “vatan”, “ulus”, “geçmiş” gibi kavramlara karşı tutumunun altını çizmektedir. İkincisi, kendinde meydana gelecek bir tür değişimi bekleyen insanoğlunun bekleyişini tasvir eder. şairin, önsözde de dediği gibi, Dünya’nın kurtuluğu, ayrı ayrı insanlarda yaşanacak değişimlere olan güçlü inanca bağlıdır.⁶⁷

Sadece sabırsızca bekliyorum, içimde büyümesini

*Yeni tanelerin, yeni şafakların beni yıkamasını.*⁶⁸

Miłosz’un 1940-1942 yılları arasında yazdığı şiirler, kendi iç parçalanmalarının ve genel ile özel, topluma ait olan ile kendine ait olan gibi iki ayrı varoluğu arasındaki çatışmaların ifadesidir. Miłosz bir sanatçı olarak, bu ikilemlere büyüleyici, sanatsal bir biçim kazandırmaya çalışmıştır.

O’nun gibi şairler için savaşın başlaması, o zamana kadarki yaşamın kabusundan kurtulmak demektir. Herkeşe bilinen gerçekleri gösteriyordu, hep en önemli zamanlarda dile gelen ve durumların yalın bir şekilde değerlendirilmesini imkansız kılan yanlışın ve basmakalıp olanın maskesini düşürüyordu. Varşova, yıkıntılara rağmen yeniden doğuşunun bayramını kutlamaktadır:

⁶⁷ şwiğch, Jerzy, *Literatura Polska w Latach II Wojny şwiatowej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2005, S: 156

⁶⁸ Szedłem dzisiaj przez ogród

Ve böyle doğar sabahın sessizliğinde yeni bir dünya⁶⁹

Şiir gizli olanın ortaya çıkışını, gerçeğin zaferini dile getirir:

Ve kader – gökyüzü gibi, ortadan bölündüğünde

Ateşten bir çizgiyle

“Rzeka” adlı eseri, şiirsel söylencenin yalanını ortaya çıkarır. Polonya’nın sembolü Vistül’ün, gerçekte nasıl olduğunu dile getirir şair burada:

Korkunç, boş nehir

Ovalar boyunca taşan, asırlardır bakan

Felaketin ve acının vatanına

Çalışmaya giden kölelerin geçidi Vistül için karamsar bir zıtlıktır. Aynı acımasız gerçeğe “Równina” şiirinde de rastlamaktayız. Hayal ve masal burada somut olanla birleşir. Hayat, edebi eserlerdeki kurguyla karşı karşıya gelir.

1943 yılı şairin bu arayışları için önemli bir dönem olmuştur çünkü o dönemde oldukça farklı bir eser olarak görülen “Dünya-Saf Şiir” (Świat-Poema Naiwne) kitabı yayımlanmıştır.

⁶⁹ Miasto şiirinden

Miłosz, daha önce “Pieśń Niepodległa”nın “Giriş” (Wstęp) adlı şiirinde, temiz şiirdeki arzulanmış değişimin, hem yaşanan ana, hem yazarın kendisine karşı mesafe koyan bir şiir anlayışı olduğuna değinmiştir. Savaş dönemi şiirlerinde vurguladığı “ben” ve “biz” kavramlarının aslında birlik oluşturduğu düşüncesine sahip olan şair, zaman zaman kendi adına, zaman zaman topluluk adına sesini duyurmuştur.

“Świat” kısa kısa yazılmış yirmi şiirden oluşur. Bu şiirler konularını saf ve temiz duygulardan, kavramlardan alır. Şair bu şiirlerinde, başkahramanlarının anne, baba ve çocuk olduğu aileye, huzurlu ve güvenli bir yer olarak gördükleri evlerine ve onların her gün yaşadıkları sıradan, gündelik olaylarına yer verir.

Dolayısıyla bu “saf şiir”, öylesi bir dönemde (1943 yılı savaşın en şiddetli yaşandığı, en korkunç yıllardan biridir) ancak çocukça ve safça duygularla kurulabilecek olan ütopyanın bir tasviridir. Şair bilinçli bir yaklaşımla kendi masal dünyasını dile getirir ve yapay bir dünya yaratırken seçtiği konularda sadece kendi düşüncelerini anlatmadığını, herkesin bu düzen ve mutluluk ütopyasını farklı bir şekilde değerlendirebileceğini söyler. Okuyucu bu duruma farklı tepkiler verebilir. Birisi bunu kabul ederken, diğeri reddedebilir. Miłosz bu yöntemi objektif karakterlerin ve durumların anlatılması olarak adlandırır. Bu yöntemi “Głosy Biednych Ludzi”de uygulamıştır.⁷⁰

“Świat”ta yeryüzü, yıldızlar ve gezegenleri içine alan bir bakış açısını görülürken, “Głosy Biednych Ludzi”de dünyevilik vardır, savaşın yol açtığı kabustan

⁷⁰ Miłosz, Czesław, Abecadło Miłosza, Wydawnictwo Literackie, Kraków, 1997, S: 129

öteye geçemeyen insanın varoluşu sorgulanır. Şiddet ve totaliter terör düzeni ortamına yeterince hazır olmayan insanların nefret, iğneleme, alay, merhamet, acımasızlık gibi farklı farklı duygularının anlatımı vardır “Głosy Biednych Ludzi”de. Bu kitap, yaşadığı olağanüstü koşullar karşısında kültürel mirasın insana, kendini savunabilecek hiçbir şey bırakmamasına karşı, aydın insanın duyduğu hayal kırıklıklarının dışavurumudur.

Savaş döneminde yazdığı iki kitabı “Świat (Poema Naiwne)” ve “Głosy Biednych Ludzi” karşılıklı bir bütün oluştururlar. Şairin çocukluğu, aile evi ve babası O’nun temel değerleridir. İnanç, umut ve aşk, korku ve kuşkunun hakim olduğu zamanlarda elimizde artakalanlardır. Aynı Rönesans Dönemi şairlerinden Jan Kochanowski’nin (1530-1584) “Ağıtlar”ında (Treny) annesini konuk ettiği gibi, Miłosz da babasının kendisine söylediklerine yer verir:

Ben buradayım. Bu anlamsız korku da neyin nesi?

Gece şimdi bitecek, gün doğacak birazdan.

Duyacaksınız: İşte geliyor çobanın kaval sesi.

Ve yıldızlar yok oluyor pembe çizginin ardından.

“Głosy Biednych Ludzi”nin başlangıç şiiri olan “Dünya’nın Sonu Şarkısı”nda de (Piosenka o Końcu Świata) yine yaşamın ölüm karşısındaki üstünlüğünden bahsedilir:

Şimşek ve gök gürültüsü bekleyenler ise,

*Hayal kırıklığına uğramış,
İşaret ve meleklerinin borularını bekleyenler ise,
Bunun şimdi gerçekleştiğine inanmıyor,
Güneş ve ay yukarıda olduğu sürece,
Yabanarısı güle konduğu sürece,
Doğduğu sürece pembe pembe çocuklar,
Bunun şimdi gerçekleştiğine kimse inanmıyor.*

Bu umut nereden gelmektedir? “Yoksul Şair” (Biedny Poeta) adlı şiirinde bu durum açıklanır:

*Fakat bana karanlık bir umut verilmiş,
Çünkü gözlerimi açtığımдан beri, hiçbir şey görmedim ateş ve kıyımdan başka.*

Dünya'nın düzeni sadece – kötü ve trajik tarihini kendisinin yazdığı – insanın düzeninden ibaret değildir. Aynı zamanda bize armağan edilmiş, tüm doğada ve tüm evrende var olan daha büyük bir düzeni de kapsar. Gizlerin en büyüğü olan “yaşamın gizi”ni kapsayan bu düzen, karanlık bir umut ve şairin “yoksul insanlara” bahsettiği sarsılmaz bir kesinlik doğurur. Anlık olan nedir, ebedi olan nedir? Miłosz'un metafizik anlayışında, olayları değerlendirirken bambaşka bir bakış açısı vardır. Bu bakış açısı da O'nun diğer savaş dönemi şairleriyle anlaşmazlıklarının kaynağını oluşturur.

Peki “Świat-Poema Naiwne”de şair hiç kendi adına konuşmuyor mu? Elbette konuşuyor. Buna “İnanç” (Wiara), “Umut” (Nadzieja) ve “Aşk” (Miłość) şiirlerinde tanık oluyoruz. Bu üç şiir, şairin kendi inanış biçiminin adeta ifadesidir. O’nun felsefi ve dini konulara bakış açısını anlatır bizlere. Dünyanın süregelen düzeni, varoluşundan bu yana iyi ve akılcıdır. Bu düzende hem iyiye, hem kötüye yer vardır. Dünya bizim onu hayal ettiğimizden bağımsız, objektif olarak var olmaktadır, kesinlik olmadan inanç olamaz. “Nadzieja” şiirinde şöyle seslenir şair:

Umut var olur, biri inanırsa eğer

Dünyanın bir rüya değil, canlı bir vücut olduğuna

Ve bakışın, dokunuşun ya da duyuşun yalan söylemediğine.

Aşk ise:

Kendine bakmak demektir

Bize yabancı olan şeylere bakmak gibi.⁷¹

Yani başka bir kişide evrenin yansımasını görmektir. Şair, kitaptaki bir diğer şiir “Haşhaş Hakkında Kıssa”da (Przypowieść o Maku) haşhaş boyutunda küçülmüş dünyanın, bir uzay tasviri olduğunu, çünkü evrenin yapısının onda yansıdığından söz eder.

Dünya bir tanecik – gerçekten de fazlası değil,

⁷¹ “Miłość” şiirinden

Diğer tanecikler de – gezegenler ve yıldızlar.

Yüz binlerce de olsa onlar

Olabilir her birinin bahçeli bir evi.

1945 yılında “Kurtuluş” (Ocalenie) başlığı adı altında bir araya getireceği şiirlerini Czesław Miłosz, ülkesi işgal altındayken kaleme alır. “W Malignie 1939” adlı şiirinde eylül ayında yaşanan olaylara farklı bir bakış açısıyla yaklaşır. İnsanlığı ve tarihi ele alışı, Broniowski ve Wierzyński’nin şiirlerinde görülenlere hiç benzemez. Tarihin korkunçluğundan, ahlaki düzen eksikliğinden değil de sanatın geçmiş zamanlardaki anlamından ve öneminden bahseder:

Bin yıl sonra, ya da bin mil sonra,

Renklerin solduğunda, sanki nehirin yıkadığı,

Ve fosforlu ışıldar, sadece bir demet damar,

Birden farkedersin - insanı.

Varolmayan bir taşın üstünde oturur eğilmiş,

İpte mürekkep hokkası ve kuştüyü kalem,

Elini dayadığı gri sakalı ile.

Ve rulo yavaşça büyütür parşömeni,

Sanki eski bir anuttaki bilge gibi, karlı bir sabahta

Beyaz bir kağıt üzerinde.

Şair, bir kronik yazarı gibi olayları yazmalı ve ne anlama geldiklerini açıklamalıdır. Ayrıca tarihin tek bir – kötü – yüzü olmadığını bilincine varmalıdır. Onun her zaman beyaz ve temiz bir yönü vardır ve güzel olaylar da gerçekleşmektedir.⁷²

Yüzyıllar boyu huzur, iyi iradenin insanlarına.

Hepsine, dünyanın gerçeğini bilmek isteyen.

Karamuktan olan tane gibi,

Parçalanmış kötülük olana kadar iyilikten.

Burada kötünün iyiden ayrılması sadece sanatta ve şiirde geçerlidir. Miłosz’un savaş döneminde yazdığı şiirlerde bahsettiği bu durum, şairin önceki Katastrofist şiirleriyle pek uyuşmaz. 1940 yılında yazdığı “Kent” (Miasto) adlı şiirinde de, eylülde savaş başladıktan sonra yıkılan evlerin önünde bir müzisyen keman çalar, “yeni bir dünya doğar” der şair. Miłosz’un savaş döneminde yazdığı şiirlerde bahsettiği bu durum, şairin önceki Felaketçi şiirleriyle pek uyuşmaz. Artık O’na göre yaşam ölümden daha güçlüdür. Aslında burada körü körüne bir iyimserlik yoktur. Sadece yaşanan her kötü şeyin ardından gelecek olan güzelliklere olan inançtır bu. Dünya kötülükten temizlenecektir.

⁷² Burkot, Stanisław, Literatura Polska w Latach 1939-1999, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2003, S: 167

IV. BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI CZESŁAW MIŁOSZ ŞİİRLERİNE BAKIŞ

1. SAVAŞ SONRASINDA POLONYA'NIN GENEL DURUMU

Özgür Polonya'daki Sovyet başarısı, Polonya ulusal varlığında tamamen yeni bir aşama başlattı. 1945'te müttefiklerin isteksiz onaylarıyla Komünist hükümeti kurulmuştu. Sonraki 7 yıl boyunca Polonya, Sovyetler Birliği'nde örnek Sosyalist ülke haline geldi. Her ne kadar Polonya 80'ler sürecinde bu politik yapıda kaldıysa da, bu Komünist dönem zaman zaman sosyal çalkantılar yaşatmıştır. 1980 protestoları, Sosyalist sistemde asli uzlaşmayı zorunlu kılan işçi dayanışma hareketini meydana getirdi.

Polonya ulusunun kuvvetli çoğunluğunun açık ümitlerine rağmen, Kuzey Avrupa Sovyet alanı etkisinde birleşerek yeni yeni şekillenen, II. Dünya Savaşı'nın yıkıntularından çıkan bölünmüş Polonya, Komünist bir ülke olarak yeniden yapılandırılıyordu. Bu durumun kararını, savaş sonunda galip gelerek kendine yüksek bir yer elde eden Kızıl Ordu veriyordu. 1945'te Yalta ve Podstam'da yapılan konferanslarda A.B.D bakanları ve İngiltere Cumhurbaşkanı Winston Churchill, Stalin'le Kızıl Ordu tarafından işgal edilen Polonya topraklarının dağılımı dahil olmak üzere, savaş sonrası politik durumlarını belirlemek için bir araya geldi. Stalin şubat ayında Yalta'da Kuzey Avrupa'da bulunan Sovyet işgalindeki diğer ülkeler ve Polonya'da özgür seçimler yapılmasını taahhüt etti. Müttefikler Temmuz-Ağustos aylarında Podstam'da, Polonya'yı Oder-Neisse hattı adıyla bilinen, Oder ve Neisse

nehriinin batısındaki 100.000 km2 Alman toprağıyla ödüllendirdiler. Karşılığında yaklaşık 3 milyon Polonyalı eski Polonya topraklarından alınıp Sovyetler Birliğı'ne verildi ve eski Alman topraklarına yerleştirildi. Aynı şekilde 2 milyona yakın Alman da yeni sınırın batısına taşındı.

Yalta geçici Polonya Koalisyon Hükümeti'nin komünistler ve batı demokrasisi yandaşlarından oluşmasının uygun olduğunu onaylamıştı. Başlangıçtan itibaren Yalta formülü; Sovyet desteğinin, moral üstünlüğünün, önemli bakanlıklar üzerindeki kontrolün ve Moskova'nın görünen soğuk savaşta Doğu Avrupa'yı kararlılıkla, sağlam bir şekilde parmağında oynatarak stratejik bir varlık haline getirmesinin keyfini süren komünistler tarafından tercih edilmişti. Yeni rejim Varşova'daki ve kırsaldaki gerilla direnişini bastırdı ve kademeli olarak hasımlarının demokratik haklarını görmezden gelerek politik avantaj kazandı. 1946'da koalisyon rejimi dikkatlice kontrol edilen ulusal referandumda, ekonominin ulusallaştırılmasını, toprak reformunu ve tek meclistense çift meclisli parlamentoyu kabul etti. Komünist partiler zamanla yasaklandı ve 1947'de demokratik bloğun hükümet desteği, solcu müttefikleri ve Polonya Komünist İşçi Partisi'nin habercisi dahil olmak üzere şekillendi.

1947'de yapılan bu ilk parlementer seçim, etkisizlikten bezmiş şimdiki önemsiz Polonya Köylü Partisi karşıt adaylarına izin vermişti. Bvu koşullar altında rejim adayları parlamentoda 434 koltuğun 417'sini kazandı, fiilen gerçek muhalefet partilerinin rolünü sonlandırdı.

Komünist sosyal mühendislik Polonya'yı savaşın değiştirdiği kadar değiştirdi. Rejimin ilk yıllarında Polonya modern çalışan sınıf olarak daha kentsel ve endüstriyel hale geldi. Nispeten varoluşundaki dinamik evrede Polonya Halk Cumhuriyeti başlangıçtaki en önemli başarılarına ulaştı. En önemli kazanılmışlıklar, savaş sonrası yeniden yapılanma ve Almanya'daki ek toprakla bütünüleşmeydi. II.Dünya Savaşı'nı miteakiben Polonya yaşamındaki, politik, ekonomik ve sosyal görünüme yüklenen Sovyet modeli, genellikle Polonya'da Doğu Avrupa ülkelerine nazaran daha yavaş ve daha az travmatikti. Örneğin PZPR, Sovyet stili reform Polonyalı çiftçileri kızdırır korkusuyla zirai kamulaştırma hızını sınırlayarak duruma bir are buldu.

Bununla beraber 1940'ların sonu 50'lerin başında PZPR Hükümeti durmadan daha hükmedici hale geldi ve Sovyet Avrupa İmparatorluğu'nda tamamen zorunlu Stalinist özellikler alanı geliştirdi: ideolojik düzenleme, polis devleti, Sovyetler Birliği'ne sıkı bağlılık, katı kontrollü ekonomi, Roma Katolik Kilise'sine karşı zulüm ve özellikle Polonya'nın Sovyetler Birliği ile olan ilişkilerinin daha hassas görünüşüyle ilgili tarihteki bariz arpıklık. Sıkı sansür sanatçıları ve entellektüel yaratıcılığı boğdu yada yandaşlarını sürgüne yolladı. Aynı zamanda ekonomik keyifsizlikte yiten ilk savaş sonrası kazanımlar gibi, popüler huzursuzluk artarak partili devlette kronik bir hal aldı.

Sovyet stili merkezi ülke planlaması, 1950'de başlayan ilk 6 yıl planında tanıtıldı. Plan;İ o bölgedeki önceki yavaşlama politikasını terkederek, "Ziraatle Zorunlu Kamulaştırma ve Ağır Endüstride Hızlandırılmış Atılım" adını almıştı.

Önceki politika tedbir altına alındığı gibi, her nasılsa kamulaştırma inatçı köylülerin direnişiyile karşılaşmıştı ve süreç sanılanın aksine daha yavaş ilerliyordu. Hatta yönetim tüm kamu ve endüstriyel yatırımlara el koymuştu. Hükümet sadece özel sektördeki aile işletmelerine izin verirken, bağımsız esnafı bürokratik şartlarla bezdiriyordu.

Komünist hükümet Roma Katolik Kilisesi'yle ilişkilerinde dikkatlice açık müdehalede kaçınarak, daha çok toplumda ruhban sınıfına karşı kışkırtma yollarını araştırıyordu. Polonya Katolik Ruhban sınıfı rejimdeki materyalizm ve ateizmi duyurdu; 1949'da Vatikan'ın PZPR'ye ait katolikleri afarozu, hükümet kontrolündeki kilise enstitüleri ve kilise çalışanlarına karşı olan propaganda dahil olmak üzere, iki tarafta düşmanlığı ortaya çıkardı. 1954'te Kardinal Stefan Wyszynski dahil olmak üzere Polonyalı 9 kilise mensubu hapse atıldı.

1953 yılı başlarında Doğu Avrupa'da liberalleşmenin kısa özeti "çözülme" Stalin'in ölümünü takip etti. Polonya'daki bu tahrik olmuş huzursuzluk, sistematik reformu çağırıyor ve PZPR hiyerarşisinde anlaşmazlık yaratıyordu. Stalin karşıtı resmi Sovyet dogması, Polonya Stalinist rejimini güç bir pozisyona soktu. Özellikle Nikita S. Khrushchev'in Stalin kimliğine yaptığı 1956'daki saldırı bunu takip etti. Aynı ay Khrushchev'in de konuşmasındaki gibi uzlaşmaz Boleslaw Bierut'un ölümü PZPR'da hali hazırdaki bölünmeyi şiddetlendirdi. 1951'de Bierut, partideki en yüksek pozisyon için Wladyslaw Gomulka'yla mücadele etmişti. 1956'da çok sayıda gösterici, ordu birlikleri Poznan'daki ayaklanmayı bastırırken öldü. Kendi kendini

işçi ülkesi olarak ilan edenlere karşı yinelenen Polonya işçi protestosu fenomeni başlatmıştı.

Yeni lider ihtiyacını farkına vararak PZPR 1956 Ekim’inde Gomulka’yı genel sekreter ilan etmişti. Bierut’la yaptığı savaşı kaybettikten sonra aklanan ılımlı Gomulka’yı PZPR, Moskova’nın Polonya’yı işgal tehditlerine rağmen karar vererek seçti. Khrushchev, Gomulka’nın Polonya komünizminin temel altyapılarını değiştirmeyeceğine dair rahatladığında istila tehdidini geri çekti. Öte yandan, Gomulka’nın Sosyalizm’e doğru giden yolu takip edeceği taahhüdü ulusal değerlerle daha uyumluydu. Ve tercihler birçok Polonyalı’nın 1956 dramatik “Polonya Ekimi” anlaşmazlığını “diktatörlüğün sonunun bir işareti” olarak görüldüğü yorumunu yapmasına yol açtı.

Her ne kadar Gomulka’nın başa geçişi yeni ümitler doğursa da 1956 olayı, bu ümitler hayal kırıklığına uğradığında sosyal hoşnutsuzluğun başladığını kanıtlamıştır. 1960’lar ve 70’ler Gomulka’nın yönetimden düşüşünü ve nihai çıkarılmasını; uzun vadede sonuçsuz kalan görkemli ekonomik reformları; fikir ayrılıklarını, entellektüellerden, kiliseye ve işçilere ve son olarak Polonya ekonomisinin yakın çöküşü dahil olmak üzere açık ihtilaflara kadar herşeyi gördü.

1953 yılında Stalin’in ölümüyle beraber, Yalta Konferansı’nda belirlenen Sovyetler Birliği’nin etki alanındaki ülkelerde terör düzeni yok olmuştu. Sovyetler Birliği’nin 1956 yılında Macaristan’daki Budapeşte Ayaklanması’na kanlı müdahalesi sadece eski düzenin bir yansıması değildi, aynı zamanda uydusundaki

Ülkelerin geçemeyecekleri belirlenen sınırların önemli bir sinyaliydi. Polonya'da başkaldırış daha erken başlamıştı ve burada olayların seyri biraz daha farklıydı. O zamanlar böyle bir tutumu rahatlıkla sergileyebiliyor olsalar da kanlı bir şekilde bastırmak yerine, uzlaşmacı bir kararla buna son vermişlerdir.

1956 yılında Poznan'daki olaylar, iş bırakma grevleriyle, insanların akın ettiği sokak yürüyüşleri ve mitinglerle başlamıştır. Toplanan kalabalığın üzerine ateş açılması emri üzerine yaklaşık yüz kişi hayatını kaybetmiş, binden fazla kişi yaralanmış, yaklaşık iki yüz kişi tutuklanmıştı. Poznan olayları iktidara, Stalinist düzenin ileriki zamanlarda devam etmesinin mümkün olmayacağını kanıtlamıştır. Toplumsal gerilimler olayların daha da tırmanacağını sinyali vermiştir. 1948 yılında tutuklanan Władysław Gomułka serbest bırakılır. Hapisten çıktıktan sonra Gomułka kendine geniş bir kitle edinir. Ekim ayına gelindiğinde kendisini destekleyenlerin sayısı Varşova'da 400.000'e ulaşmıştır.

Sanatta, edebiyatta, kültürdeki değişimlerin başlangıcı da 1956 yılı ekiminden sonra olmuştur. Bunu eskiden de bilinen, toplumsal bilincin değişik biçimlerine karşı politika ve ideolojinin üstünlüğü ilkesinden anlamak mümkündür.⁷³

⁷³ Friszke, Andrzej, Polska-Losy Państwa i Narodu 1939-1989, Wydawnictwo ISKRY, Warszawa, 2003, S: 219

2. 1945-1960 YILLARI ARASINDA ŞİİR

1944 yılında o zamana kadar kurtulan topraklarda Polonya kültürel yaşamı yeniden yapılandırılmaya başlandığında, ilk hareketlerden biri, hayatta kalan yazarları, sanatçıları ve bilim adamlarını bir araya getirmek olmuştur, çünkü işgal güçlerinin Polonya'daki entelektüel kesimi yok etme planları sonucu ile bu çevredeki kayıplar diğer bütün çevrelerdekinden daha fazlaydı. Genç Polonya döneminde yaşamış eski nesil yazarların birçoğu savaş sırasında hayatlarını kaybetmiştir. Dolayısıyla bu dönemin etkileri artık tamamen silinmiştir. Elbette genç nesil de savaşta çok sayıda kayıp vermiştir. Varşova'daki yer altı çalışmalarına katılan yetenekli birçok genç şair hayata veda etmiştir. Bunun yanı sıra birçok yazar yurtdışında kalmıştır. Kısa bir süre sonra bir kısmı (Tuwim, Słonimski, Broniewski gibi isimler) ülkelerine döndükten sonra saygıyla karşılanılsalar da edebi yaşamları alışıldığı gibi olmayacaktır. Daha önce savaşa katılmış olan ve Rus hapisanelerinde, kamplarında yatmış, sürgüne gönderilmiş yeni nesil yazarların çoğu artık, sol eğilimleri olan, Marksizm ve Sosyalist-kültürel devrim yandaşları olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Savaştan sonra yayımlanan ilk eserlerin birçoğu savaş yıllarında yazılıp bitirildiği için o dönemin izlerini taşımaktadır. Polonya şiirinde savaş, sanatsal bir dönüm noktasıyla ilişkili değildir. Eğer Krzysztof Kamil Baczyński, Tadeusz Gajcy, Zdzisław Leon Stroiński, Andrzej Trzebiński gibi isimler yaşasaydı, ilişkilendirilebilirdi. Bu isimlerin hepsi savaş yıllarında öldüğü için eserleri, savaş sonrası yıllarda ancak parçalar halinde yayımlanmıştır ve o dönem şiirini herhangi bir şekilde etkilememiştir.

Bu dönemde ilk göze çarpan şey, hem ülkedeki hem de yurtdışındaki birçok şairin, eski şiir anlayışlarını devam ettirme çabalarıdır. Önceki dönemlerde adını duyurmuş şairler, bu dönemde de eserler verirler. Młoda Polska döneminde de sanatsal olaylarda adından sıkça söz ettiren Leopold Staff, 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle savaş dönemi ve savaş sonrası dönem şiirlerinin yer aldığı “Ölü Hava” (Martwa Pogoda), “Söğüt” (Wiklina) ve “Dokuz İlham Perisi” (Dziewięć Muz) başlıklı kitaplarını yayımlar. Bu kitaplar, şairin son kitaplarıdır. Sonraki dönem şairlerinden de Antoni Słonimski'nin “Hezimet Dönemi. 1939-1945 Yılları Arası Şiirleri” (Wiek Klęski. Wiersze z Lat), “Şiir Seçkisi” (Wybór Poezji), “Şiirler” (Poezje), Jan Lechoń'un New York'ta “Çanlı Arya” (Aria z Kurantem), Kazimierz Wierzyński'nin Londra'da “Haçlar ve Kılıçlar” (Krzyże i Miecze), “100 Kilo Haşhaş” (Korzec Maku), New York'ta “Yedi Nal” (Siedem Podków), Julian Tuwim'in “Polonya Çiçekleri” (Kwiaty Polskie), Władysław Broniewski'nin “Stalin'e Bir Söz” (Słowo o Stalinie), “Umut” (Nadzieja), “Mazovya ve Diğer Şiirler” (Mazowsze i Inne Wiersze), Julian Przyboś'un daha önceden de yayımlanan eseri “Biz Yaşadığımız Sürece” (Póki My Żyjemy), ardından “Dikey Hamle” (Rzut Pionowy), “Kelimenin En Azı” (Najmniej Słów) ve Czesław Miłosz'un “Kurtuluş” (Ocalenie) eserleri yayımlanır.

Genç olan şairlerle kendilerinden yaşça daha büyük olanlar arasındaki tutum farklılığı en başta, savaşta başlarında geçen olaylarla doğrudan ilişkilidir. Yaşça büyük olan şairler için savaşın sona ermesi, eski değerlere geri dönüş yolunda bir umut ve – özellikle ahlaki açıdan – toplumsal düzenin oturması demektir. Leopold Staff'ın savaş döneminde yazdığı ve “Martwa Pogoda” adlı kitabında yer alan şiiri

“İlk Gezinti”de (Pierwsza Przechadzka) dönüş umudu, evini ve bahçesini geri almak, huzura kavuşmak demektir:

*Yeniden yaşayacağız kendi evimizde,
Tırmanacağız kendi merdivenlerimizden.
Henüz bundan bahsetmiyor kimse kimseye,
Ama duyuluyor rüzgarın fısıltısı bahçelerden.⁷⁴*

Miłosz’un en sevdiği ve saygı duyduğu şairlerden biri olan Tadeusz Różewicz de savaştan sağ kurtulan şairlerdendir. Gajcy ve Baczyński gibi o da ülkenin yeraltı ordusunda savaşmıştır. “Kurtulmuş” (Ocalony), şairin “Korku” (Niepokój) adlı kitabının en önemli şiirlerinden biridir. Başlığı aynı zamanda Miłosz’a bir göndermedir. “Kurtuluş” kelimesi burada asıl anlamıyla kullanılmıştır. Kurtuluş, kendi hayatının kurtuluşudur. Ölümde hiçbir üst değer olmadığını iddia eder.

Edebiyatın ve sanatın diğer kollarında olduğu gibi 1949-1955 yılları arasında Polonya şiirinin önemli bir kısmı da toplumcu gerçekçiliğin etkisi altında kalmıştır. Toplumcu Gerçekçiliğin temel ilkelerini aslında politikacılar belirliyordu. Bu, Polonya kültürüne zorla kabul ettirilen, tamamen politik ve sistemi öven bir akımdı ve birçok sanatçı ve eleştirmen tarafından kabul görmüştü.

⁷⁴ Burkot, Stanisław, Literatura Polska w Latach 1939-1999, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2003, S: 189

Peki Toplumcu Gerçekçilik bir akım mıydı yoksa edebiyat ve sanatı kullanarak yapılan bir propaganda mıydı? Sanırım bu soruya verilecek en uygun cevap “her ikisi de” olacaktır. Bu konuya biraz açıklık getirelim:

Toplumcu Gerçekçilik edebiyatın ve sanatın bütün dallarını etkilemiş, onlara özgün bir moda ve davranış biçimi getirmiştir. Temel dünya görüşü ilkeleri çerçevesinde bakıldığında Toplumcu Gerçekçiliğin temelleri Marksizm’e dayanmaktaydı ve Stalin –daha doğrusu Lenin– tarafından yorumlanmıştı. Bu isim resmi terminolojide yer almıyordu. Bunun nedeni ise her defasında kendini Lenin’in alçak gönüllü bir öğrencisi olarak tanıtan Stalin’di. Toplumcu Gerçekçilik Stalin’in uydurduğu bir terim değildi fakat bu terimi 1932 yılında yazarlarla yaptığı bir görüşmede dile getirmiş ve o andan itibaren Toplumcu Gerçekçilik, daha önceleri kullanılan Proleter, Yanlı Gerçekçilik (tendencyjny realizm) gibi terimlerin yerini almıştır.

Polonya’da 1949 yılından sonra yayılan Toplumcu Gerçekçilik Stalin ve Jdanov’un öngördüğü şekilde gelişmiştir. Bu, Stalin ideolojisini ve Komünist sistemi anlatabilmek için mükemmel bir yoldu.

3. MIŁOSZ VE SAVAŞ SONRASI POLONYA'DA ŞİİR

Miłosz'un "Ocalenie" adlı kitabı şairin hem savaş öncesi, hem de savaş dönemi şiirlerini içerir. Estetik açıdan ve dünya görüşü açısından oldukça önemli bir eserdir. Savaş yıllarında Miłosz, Baczyński ve Gajcy'nın çevresiyle hararetli edebi tartışmalara girer. Bu tartışmalara şairin 1953 yılında Paris'te yayımlanan kitabı "Gün Işığı"nda (Światło Dienne) da tanık oluruz. Miłosz, işgal yıllarını – büyük bir kısmı Varşova'da olmak üzere – Baczyński ve Gajcy'nın yanında, ülkesinde geçirir. "Ocalenie" kitabındaki "Kent" (Miasto), "Nehir" (Rzeka), "Ova" (Równina), "Noel Masalı" (Baśń Wigilijna) şiirleri, Baczyński ve Gajcy'ninkilerle yan yana konulabilir. Bu şiirlerde benzer öğeler, yaşanan yıkımın gerçekçi tasvirleri, birbirine yakın anlatımlar dikkat çeker. Sanatın temel görevi, yaşamı savunmaktır. Miłosz, "Świat (Poema Naiwne)" ve "Głosy Biednych Ludzi" adlı savaş dönemi eserlerinde bu düşünceye yer verir. Miłosz'a göre acı, kötülük ve zulüm, doğanın, insanlık tarihinin bir parçasıdır, dış güçlerin veya kötü kaderin bir sonucu değildir.⁷⁵

Miłosz'un "Nehir" şiirinde neler yazdığına bir bakalım:

İşte bu topraklardayız

Dümdüz, basıp geçilmiş. Ufuk kaplanmış

Dumanla ve insan hüznüyle. Kara yığınların notaları

Çekiliyor antz üzerine ve savaş arabaları

Uğulduyor boş yolda. Yıkıntuların kara camlarına

⁷⁵ Mozejko, Edward, Between Anxiety And Hope-The Poetry And Writing of Czesław Miłosz, The University of Alberta Press, 1988, S: 78

*Rüzgar kum taşıyor. Sadece sesli bir ıslıkla
Sürtünüyor rüzgara, bilinmeyen bir dilde çılgınlığıyla
Kırmızı-siyah bayrak. Sessizlik, büyük sessizlik,
Sadece bu, kırmızısında, yırtıcı haçın
Çırpışı, kankırmızı alev halkasının yanan odunu gibi,
Ateş korkusuna işaret, yangın yerine.*

Yok oluşun işareti, faşist Alman bayrağı, yani suç işleyenlerin sembolü, burada açık bir şekilde belirtilmiştir. Felaketi getiren, kader değil, somut ideolojidir.

Miłosz, hayatı ölümden daha önemli sayar. Ölüm, bütün kapıları kapar, hiçbir şeyin başlangıcı değildir. Hayatın kurtuluşu bir korkaklık değildir, bir sorumluluktur – elbette ahlaki kuralları ezmediği sürece. 1942 yılında yazdığı en etkileyici şiirlerinden biri olan “Yolculuk”ta (Podróż) şair bu fikrine yer verir. Entelektüel yanını ve inançlarını bu şiirde birleştirir:

*Akılsızca küfredirdim kadere önceleri,
Benim küçük yaşamım böylesi mucizelere karışıyor diye,
Sonraları memnun oldum, birden keşfedilmesine,
Bu zamana kadar her ne varsa gizli kalmış.
Birilerini öldürürken, diğerlerine öğrettiğine fırtınanın,
Sınırlarını ve kendi anahtarlarını nasıl arayacağını,
Nasıl açacağını insan yaşamlarını düşünerek,
Ve ne demek yaşamak, ölmek ne demek.*

Diğer bir deyişle, hayatın kendisi en büyük değerdir. En kötü anları bile değerlidir – kentin yığınları arasından gramofon sesi yükselirken, yıkılmış kapıların önünde adamlar, bul karoyu al parayı oynarlar:

Ve o zaman anladım, gerçek olduğunu,

Bu etrafa yayılmış imgelerin,

Kaynağın çok daha berrak olduğunu,

Parıltı saçan, koyu bir Kristal gibi.

Küçük kaynak – sadece el sallamak yeter,

Ondan büyüyecek ve yüzecek, ve yüzecek

Kentler, bütün ülkeler, tarih – aynı bu

Ordakiler gibi – ama daha gerçek, çünkü nehirde görürler onu.

Savaş öncesi şiirlerinde felaketçi kaygılara yer veren Czesław Miłosz, işgal günlerinde kendi dünya görüşünü geliştirir. Bu görüş, felaketlerin üstesinden gelir ve hayata bağlıdır.

Varşova Ayaklanması'ndan ve kentin yerle bir oluşundan sonra 1941-1942 yıllarından gelen büyük düşünce kavgası herkesin ağızında acı bir tat bırakır. Şair, savaştan sonra yazdığı “Sabah” (Ranek) adlı şiirinde hayata olan inancını şöyle açıklar:

*Evet, evet o şair. Bu ülkede kalmış olan,
İyiliğinin bedelini özlemle ödemeyen,
Şimdi gelebilir en zor günlerin üstesinden kolayca,
Eğer kalmak istediye - sanırım bu yüzden.*

Politik iklimde meydana gelen değişiklik (başka bir adıyla “erime”, “sözde çözüme”) ve 1950-1955 yılları arasında Polonya Edebiyatı’nda hakim olan Toplumcu Gerçekçiliğin zorla kabul ettirilmiş estetiğinin tümünden çökmüş olması, 1956 yılı sonrası Polonya’da içten, samimi şiirlerin yeniden uyanışının nedeni olarak görülmüştür. Bu etkenlerin önemini yadsımamakla birlikte, bu evrimin sadece işin iskeletini oluşturduğu ve şiirin yeniden doğuşunda esas nedenler olmadığı düşüncesini de bir kenara bırakmamak gerekir. Başka bir deyişle, - o dönemlerde yazılan politik şiirler de bulunmakla birlikte- bu şiirler yaşanan politik değişimlerin kendisini yansıtmıyordu, diğer Doğu Avrupa Ülkelerinde görüldüğü gibi politik mesajlar içermiyordu.⁷⁶

Şiirsel anlatım ve yapılan işin niteliğiyle ilgili yaşanan -edebiyatın olmazsa olmazı- polemiklerle normal şiir yaşamına tam bir dönüş yaşanıyordu. 1956’da sözde “çözüme”nin başlangıcı, Czesław Miłosz’un yurtdışında “Şiirsel Tez”i (Traktat Poetycki) yayımlamasıyla ve ülkede Julian Przyboś ve Antoni Słonimski gibi şairlerin üretiminin arttığı aynı döneme denk gelir. 1956 sonrası ortaya çıkan, çağdaş

⁷⁶ Mozejko, Edward, *Between Anxiety And Hope-The Poetry And Writing of Czesław Miłosz*, The University of Alberta Press, 1988, S: 80

şairler olarak da bilinen yeni nesil genç şairler, politik şairler ismini kazanmaktan çok, kendilerine en yakın öncülerıyla olan bağlantılarını gösterme çabasındaydılar.

“Çağdaşlar” olarak adlandırılan bu şairler kendilerinden hemen önce var olan şiir geleneğini kendilerine miras olarak aldılar: Tadeusz Peiper tarafından geliştirilmiş ve 1945 yılından sonra özellikle Julian Przyboś tarafından sürdürülen Krakow avant-garde’lığı ve Czesław Miłosz’un öncülüğünü yaptığı diğer avant-garde’lık. Her ikisi de bazı temel özelliklerle birbirinden ayırt edilebilir. Krakow avant-garde’lığını diğerlerinden ayırt eden en önemli özelliği şiirde yeniliklerden kaçınması ve estetikten uzak oluşuydu. Czesław Miłosz’un şiirleri Peiper ya da Przyboś’un durduğu yerden çok uzaktaydı. Miłosz, insanı doğal varoluşuyla olan ilişkisine göre konumlandırır, aynı zamanda onu belli başlı tarihi ve kültürel geleneklerin mutlak bir ürünü olarak değerlendirir. Miłosz’un bu düşüncesini güçlü ahlak anlayışı belirlemiştir.⁷⁷

Miłosz’un şiirlerinde birbirinden çok ayrı motifler vardır fakat bu motifler birbirleriyle çelişmez, aksine şiirin o büyülü atmosferinde birbirlerini tamamlarlar. O’nun şiirlerinde, günümüz şiirlerinden çok daha fazlasını bulmak mümkündür. Şiirleri başkaldırıyla doludur. İnsanla dini, tarihi bakış açısıyla evrensel görüşü, teknolojik çağa duyulan hayranlıkla ekolojik felaket korkusunu birleştirir. Umutsuzluk ve umut, tutku ve heyecandan soyutlanmış akıl bir arada bulunur. Şiirlerindeki felsefi ve ahlaki doğruluk, tarihi tecrübelerle daha da güçlenmiştir.

⁷⁷ Miłosz, Czesław, Abecadło Miłosza, Wydawnictwo Literackie, Kraków, 1997, S: 135

Miłosz'un ilk şiirlerinde görülen Felaketçilik, savaşın dehşetiyle bağlantılıdır. Toplumcu gerçekçi sanat anlayışını net bir şekilde reddetmesi, halk tarafından inanılır, güvenilir bir yazar olduğu düşüncesinin gittikçe artmasına neden olmuştur. Bu ayrıca Miłosz'un edebiyatı hafife almadığının, onu hobi olarak görmediğinin, bir kanıtıdır. Aynı zamanda şiire, modern zamanların en önemli olaylarıyla yüzleşmesi için bir araçmış gibi yaklaşır.⁷⁸

Hiç şüphesiz, savaş sonrası Polonyalı şairler tüm dikkatlerini Czesław Miłosz'un Klasisizm'ine yönelttiler ve onda bitmek tükenmez bir ilham kaynağı buldular kendilerine. Bu şairlerin birinci Avangardlığı kabul etmeyişinin ve onun estetik anlayışına yüz çevirmelerinin kanıtı olarak Różewicz'in yayımladığı "Huzursuzluk" (Niepokój) adlı kitabı gösterebiliriz. Aslında bu kitapta Miłosz'tan alınan ilhamdan çok, savaşın korkunç gerçeklerinin etkisi olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Ancak 1956 yılından sonra aktif olarak eserler veren Z. Herbert, J. Sito, J.M. Rymkiewicz, St. Grochowiak gibi birçok isim, patronlarının kim olduğunu hiçbir zaman saklamadılar. Miłosz'un ülkedeki en büyük rakibi Przyboś, çok geçmeden bu durumun farkına varınca, kendi şiirlerinin anlaşılabilirliğini savunmada ve rakibine saldırmada hiç vakit kaybetmedi.

Przyboś, genç nesil şairlerle olan atışmaları için "güzellik için savaş" tabirini kullanmıştır.⁷⁹ Przyboś'un güzellik kaygısında olumlu yönler bulmak mümkündür. Estetikten uzak toplumcu gerçekçi bazı sanatsal yönü zayıf şiirlere duyduğu tepkinin

⁷⁸ Olejniczak, Józef, Czytajac Miłosa, Śląsk Szkoła Języka i Kultury Polskiej, Katowice, 1997, S: 82

⁷⁹ Kryszak, Janusz, Katastrofizm Ocalający-Problematyki Poezji tzw. Drugiej Awangardy, Toruń, 1978, S: 110

bir sesi olarak yorumlanabilir bu. Przyboś'un yazdığı makaleleri dikkatle takip eden bazı kesimler, onun aslında 50'li yılların ortalarında Polonya edebiyatıyla tanışan genç yazarlara saldırdığını düşünür. Przyboś'un bu fikirlerine "Turpistlere Od" (Oda do Turpistów), "Krakow Çarşısı" (Krakowski Targ) gibi şiirlerinde de rastlamak mümkündür. Ancak Przyboś 60'lı yılların başına kadar Miłosz'a doğrudan saldırmamıştır.

Açıkça görülüyor ki bu kızgınlık, Miłosz'un yolundan giden genç şairlerin git gide birbirinden etkileyici eserler vermesiyle büyümüştür. 1960 yılında Jarosław Marek Rymkiewicz içinde "Mülteciye" (Do Emigranta), "Karıncaya Ağıt" (Epitafium Do Mrówki), "Balad" (Ballada), "Spinoza Bir Arıydı" (Spinoza Był Pszczolą) gibi şiirlerinin de bulunduğu "Atmaca Kafalı Adam" (Człowiek Z Głową Jastrzębia) adlı şiir kitabını yayımlamıştır. Przyboś, Rymkiewicz'in kitabına olumsuz eleştiriler getirmiştir. Onu eski moda ve yapay olmakla suçlamış, ayrıca eski şiir geleneklerinden faydalanıp, modern şiir hassasiyetini dışa vurduğu gizli üslubunu kınamıştır. Bundan kısa bir süre sonra, edebi bir tartışma sırasında Przyboś, Rymkiewicz'in ilham kaynağı olan kişiye doğrudan saldırmaya başlar ve O'nu yeteneksiz olmakla, hatta daha da ileri gidip taklitçilikle suçlar. Ancak Przyboś'un bütün bu karalama çabaları boşunadır. Savaş anıları hala canlıyken ve ülke Stalinizm kabusundan henüz kurtulmaya başlıyorken Przyboś'un güzellik beklentisi ve arayışı, neler olup bittiğini anlayamayan saf bir adamın itiraflarını anımsatıyordu.⁸⁰

⁸⁰ Kryszak, Janusz, Katastrofizm Ocalający-Problematyki Poezji tzw. Drugiej Awangardy, Toruń, 1978, S:113

V. BÖLÜM

İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEM, II. DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİ VE SAVAŞ SONRASI DÖNEM CZESŁAW MIŁOSZ ŞİİRLERİNE ÖRNEKLER

O Książce

W czasach dziwnych i wrogich żyliśmy, wspaniałych,
nad głowami naszymi pociski śpiewały
i lata nie mniej groźne od rwących szrapneli
nauczały wielkości tych, co nie widzieli
wojny. W pożarze sucho płonących tygodni
pracowaliśmy ciężko i byliśmy głodni
chleba, cudów niezemskich zjawionych na ziemi
i często, spać nie mogąc, nagle zasmuceni
patrzyliśmy przez okna, czy nad nocne sine
nie przyplływają znowu stada zeppelinów,
czy nie wybucha sygnał nowy kontynentom,
i sprawdzaliśmy w lustrze, czy na czole piętno
nie wyrosło, na znak, żeśmy już skazani.
W tych czasach nie dość było zawodzić słowami
czystymi, nad patosem świata wiekuistym,
była epoka burzy, dzień apokalipsy,
państwa dawne zburzono, stolice wrzecionem

kręciły się pijane pod niebem spienionem.
Gdzież jest miejsce dla ciebie w tym wieku zamętu,
książko mądra, spokojna, stopie elementów
pogodzonych na wieki spojrzeniem artysty?
Już nam z twoich kart nigdy nie zaświeci mglisty
wieczór na cichych wodach, jak w prozie Conrada,
ani chórem Faustowskim niebo nie zagada
i czoła zapomniany dawno śpiew Hafisa
chłodem swoim nie dotknie, głów nie ukołyszę,
ani Norwid surowe nam odkryje prawa
dziejów, które czerwona przesłania kurzawa.
My niespokojni, ślepi i epoce wierni,
gdzieś daleko idziemy, nad nami październik
szumi liściem, jak tamten łopotał sztandarem.
Wawrzyn jest niedostępny nam, świadomym kary,
jaką czas tym wyznacza, którzy pokochali
doczesność, ogłuszoną hałasem metali.
Więc sławę nam znaczone stworzyć - bezimienną,
jak okrzyk pożegnalny odchodzących - w ciemność.

Kitaba Dair

Garip, düşmanca zamanlarda yaşadık, çok güzel,
Başımızın üzerinde mermiler şarkı söylediler

Ve parçalanan şarapnellerden daha az tehlikeli olmayan yıllar
Savaşı göremeyen çoğunluğu anlattılar.
Kuru kuru tutuşan haftaların yangınında
Çok çalıştık ve kaldık ekmeğe muhtaç
Göremeyeceğimiz mucizelere dünyada
Ve aniden biz üzgün, sürekli uyuyamayarak,
Pencereden baktık, mavi gecenin üzerinde
Zeplin sürüsü yine uçmuyor mu,
Yeni sinyal kıtalara ulaşmıyor mu diye,
Ve aynada kontrol ettik, alnımızda bir damga
Çıkmış mı, mahkum edildiğimizi gösteren.
Bu zamanlarda saf kelimelerle hüsrana uğramak yetmiyordu
Ebedi Dünya'nın coşkusu üzerinde
Fırtına çağı vardı, kıyamet günü
Yok olmuş eski devletler
Sarhoş, köpürmüş göğün altında iğle dönüp duruyor başkentler
Bu karmaşa çağında nerede senin için bir yer var,
Yüzyıllarca sanatçının bakışıyla birleşmiş
Elementlerin oranına huzurlu, akıllı kitap?
Artık bize senin kartlarından puslu bir akşam ışımayacak
Sessiz sularda, Conrad'ın nesrindeki gibi,
Ne gökyüzü Faust'un korosuyla seslenecek,
Ve Hafız'ın önceden unutulmuş şarkısı
Kendi serinliğiyle alna dokunacak, başları sallayacak,

Ne de Norwid, tarihin acımasız kanunlarını keşfettirecek bize
Kırmızı toz bulutunun örttüğü.
Biz huzursuzlar, körler ve çağına inanmışlar,
Uzak bir yere gidiyoruz, üzerimizde ekim
Yaprağı hışırdatıyor, bayrağı dalgalandırdığı gibi.
Defne yaprağı bize ulaşılmaz, cezanın farkında,
Zamanın belirlediği, bazıları sevdi,
Metal sesleriyle sağır edilmiş faniliği.
İşaretlendi bize yaratmak ünü – isimsiz,
Aynı veda çığlığı gibi gidenlerin – karanlığa.

Obłoki

Obłoki, straszne moje obłoki,
jak bije serce, jaki żal i smutek ziemi,
chmury, obłoki białe i milczące,
patrzę na was o świcie oczami łez pełnemi
i wiem, że we mnie pycha, pożądanie
i okrucieństwo, i ziarno pogardy
dla snu martwego splatają posłanie,
a kłamstwa mego najpiękniejsze farby
zakryły prawdę. Wtedy spuszczam oczy
i czuję wicher, co przeze mnie wieje,
palący, suchy. O, jakże wy straszne

jestescie, stróże świata, obłoki! Niech zasną,
niech litościwa ogarnie mnie noc.

Bulutlar

Bulutlarım, benim korkunç bulutlarım
Kalp atışı gibi, dünyanın acısı ve üzüntüsü gibi
Bulutlar, beyaz sessiz bulutlar
Yaşlarla dolu gözlerimle size bakıyorum şafak vakti
Ve biliyorum içimdeki kibir, arzu
Ve gaddarlık ve alay zerreleri
Ölü rüyam için yatağımla birbirine geçiyorlar,
En güzel boyadan yalanlarım ise
Gerçeği örttüler. O zaman gözlerimi kısıyorum
Ve rüzgarı hissediyorum, içimden esen
Yakan, kuru. Ah, siz, nasıl da korkunçsunuz,
Dünyanın bekçileri, bulutlar! Uykuya dalayım,
Kuşatsın beni merhametli gece.

Spotkanie

Jechaliśmy przed świtem po zamarzłych polach,
Czerwone skrzydło wstawiało, jeszcze noc.

I zając przebiegł nagle tuż przed nami,
A jeden z nas pokazał go ręką.

To było dawno. Dzisiaj już nie żyją
Ni zając, ani ten co go wskazywał.

Miłości moja, gdzież są, dokąd idą
Błysk ręki, linia biegu, szelest grud
Nie z żalu pytam, ale z zamyślenia.

Karşılaşma

Şafaktan önce donmuş tarlalardan geçtik
Kırmızı bir kanat yükseldi, henüz gece.

Ve hemen önümüzden bir tavşan geçti aniden,
İçimizden biri de eliyle onu işaret etti.

Çok eskidendi. Bugün artık yaşamıyorlar
Ne tavşan ne de bize onu gösteren.

Ah sevdiğim, neredeler, nereye giderler
Elin parıltısı, gittikleri yol, çakıl taşlarının tıkırtısı,
Acıdan sormuyorum, sadece meraktan.

Campo Di Fiori

W Rzymie na Campo di Fiori

Kosze oliwek i cytryn,

Bruk opryskany winem

I odłamkami kwiatów.

Różowe owoce morza

Sypią na stoły przekupnie,

Naręcza ciemnych winogron

Padają na puch brzoskwini.

Tu na tym właśnie placu

Spalono Giordana Bruna,

Kat płomień stosu zażegnał

W kole ciekawej gawiedzi.

A ledwo płomień przygasnął,

Znów pełne były tawerny,

Kosze oliwek i cytryn

Nieśli przekupnie na głowach.

Wspomniałem Campo di Fiori

W Warszawie przy karuzeli,

W pogodny wieczór wiosenny,

Przy dźwiękach skocznej muzyki.

Salwy za murem getta
Głuszyła skoczna melodia
I wzlatywały pary
Wysoko w pogodne niebo.

Czasem wiatr z domów płonących
Przynosił czarne latawce,
Łapali skrawki w powietrzu
Jadący na karuzeli.
Rozwiewał suknie dziewczynom
Ten wiatr od domów płonących,
Śmiały się tłumy wesołe
W czas piğknej warszawskiej niedzieli.

Morał ktoś może wyczyta,
Że lud warszawski czy rzymski
Handluje, bawi siğ, kocha
Mijając męczeńskie stosy.
Inny ktoś morał wyczyta
O rzeczy ludzkich mijaniu,
O zapomnieniu, co rośnie,
Nim jeszcze płomień przygasnął.

Ja jednak wtedy myślałem

O samotności ginących.
O tym, że kiedy Giordano
Wstępował na rusztowanie,
Nie znalazł w ludzkim języku
Ani jednego wyrazu,
Aby nim ludzkość pożegnać,
Tę ludzkość, która zostaje.

Już biegli wychylać wino,
Sprzedawać białe rozgwiazdy,
Kosze oliwek i cytryn
Nieśli w wesołym gwarze.
I był już od nich odległy,
Jakby minęły wieki,
A oni chwilę czekali
Na jego odlot w pożarze.

I ci ginący, samotni,
Już zapomniani od świata,
Język nasz stał się im obcy
Jak język dawnej planety.
Aż wszystko będzie legendą
I wtedy po wielu latach

Na nowym Campo di Fiori
Bunt wznieci słowo poety.

Campo Di Fiori⁸¹

Roma, Campo Di Fiori;
Zeytin ve limon sepetleri,
Şarapla yıkanmış,
Çiçeklerle bezenmiş kaldırımlar,
Masalara saçıyor satıcılar
Pembe ürünlerini denizin,
Siyah üzüm salkımlarını,
Tüpleri üzerine düşen şeftalilerin.

İşte tam bu meydanda
Yakıldı Giordano Bruno;
Tutuşturdu cellat,
Bakışları altında, meraklı serserilerin
Ve daha sönmemişti alevler,
Doluverdiğinde tavernalar;
Başlarında zeytin ve limon sepetleri,
Ortalıkta dolaşırken satıcılar.

⁸¹ Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Leh Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Ö. Aydın SÜER'in çevirisi.

Varşova, güzel bir bahar akşamı;
Anımsadım Campo di Fiori'yi,
Atlı karıncaların yanı başında;
Neredeyse sıçrayıverecekti
Parlak gökyüzüne genç çiftler,
Gizlerken kıvrak bir ezgi,
Getto'nun duvarları ardında
Patlayan silah seslerini.

Ve havada yakalıyordu
Atlı karıncalarda eğlenenler,
Rüzgarın yanan binalardan getirdiği
Siyah kurum tanelerini.
Ve yangınlardan gelen rüzgar,
Savuruyordu genç kızların eteklerini.
Varşova'da güzel bir pazar günü
Neşeyle gülüyordu insanlar.

Anlayan çıkar mı dersiniz bu tarih dersini,
Varşovalıların ya da Romalıların
Odun yığınlarını görmezden gelerek,
Alışveriş yapmalarını, eğlenmelerini ve sevmelerini.
Belki de başka biçimde yorumlar birisi;
Çabucak unutmasını insanların,

Ve daha sönmeden alevler,
Her şeyin silinip gitmesini.

Daha o zamanlar düşünürdüm
Ölenlerin yalnızlığını,
Ve sehpaye çıktığında
Bulamadığını tek bir sözcük,
Giordano'nun veda edebilmek için
Geride kalanlara.
Koşup gidivermişlerdi şarap içmeye,
Neşeyle söyleşerek,
Beyaz deniz yıldızlarını,
Zeytinlerini ve limonlarını satmaya.
Artık çok uzaklardaydı Giordano,
Yüzyıllar geçmişçesine aradan;
Oysa yok olup gitmesini izlemek,
Yalnızca sürmüştü bir an.

Çoktan unuttu dünya,
Sahipsiz ölüp gidenleri;
Uzak gezegenlerden gelmişçesine,
Yabancı kaldı bize sözcükleri.
Artık bir söylence olacak tüm bunlar,
Ama bir başka Campo di Fiori'de

Sözcükleriyle bir başkaldırı başlatacak ozan,
Yıllar geçince aradan.

Piosenka O Końcu Świata

W dzień końca świata
Pszczoła krąży nad kwiatem nasturcji,
Rybak naprawia błyszczącą sieć.
Skaczą w morzu wesole delfiny,
Młode wróble czepiają się rynny
I wąż ma złotą skórę, jak powinien mieć.

W dzień końca świata
Kobiety idą polem pod parasolkami,
Pijak zasypia na brzegu trawnika,
Nawołują na ulicy sprzedawcy warzywa
I łódka z żółtym żaglem do wyspy podpływa,
Dźwięk skrzypiec w powietrzu trwa
I noc gwiazdzistą odmyka.

A którzy czekali błyskawic i gromów,
Są zawiedzeni.
A którzy czekali znaków i archanielskich trąb,

Nie wierzą, że staje się już.
Dopóki słońce i księżyc są w górze,
Dopóki trzmiel nawiedza różę,
Dopóki dzieci różowe się rodzą,
Nikt nie wierzy, że staje się już.

Tylko siwy staruszek, który byłby prorokiem,
Ale nie jest prorokiem, bo ma inne zajęcie,
Powiada przewiązując pomidory:
Innego końca świata nie będzie,
Innego końca świata nie będzie.

Dünyanın Sonu Şarkısı

Dünyanın sona erdiği günde
Bir arı uçuşur yoncanın etrafında
Bir balıkçı onarır eskimiş ağını
Sıçrar mutlu yunuslar denizde
Yavru serçeler oynaşır yağmur oluklarında
Ve yılan altın derisine bürünmüş, hep olması gerektiği gibi.

Dünyanın sona erdiği günde
Kırlarda kadınlar dolaşır şemsiyelerinin altında,
Bir ayyaş uyuklar çimlerin kenarında,

Sokakta sebzeciler bağıırır
Ve sarı yelkenli bir kayık yanaşır adaya,
Keman sesi dağılır havada
Ve yıldızlı geceye yayılır.

Şimşek ve gök gürültüsü bekleyenler ise,
Hayal kırıklığına uğramış.
İşaret ve meleklerinin borularını bekleyenler ise,
Bunun şimdi gerçekleştiğine inanmıyor,
Güneş ve ay yukarıda olduğu sürece,
Yabanarısı güle konduğu sürece,
Doğduğu sürece pembe pembe çocuklar,
Bunun şimdi gerçekleştiğine kimse inanmıyor.

Sadece peygamber denilebilecek ak saçlı bir yaşlı,
Ama o bir peygamber değil, çünkü başka işlerle meşgul,
Yineler domatesleri paketlerken:
Dünya'nın başka bir sonu olmayacak,
Dünya'nın başka bir sonu olmayacak.

Droga

Tam, gdzie zielona ściele się dolina

I droga, trawą zarosła na poły,
Przez gaj dębowy, co kwitnąć zaczyna,
Dzieci wracają do domu ze szkoły.

W piórniku, który na wskos się otwiera,
Chrobocą kredki wśród okruchów bułki
I grosz miedziany, który każde zbiera
Na powitanie wiosennej kukułki.

Berecik siostry i czapeczka brata
Migają między puszystą krzewiną.
Sójka skrzekocząc po gałęziach lata
I długie chmury nad drzewami płyną.

Już dach czerwony widać za zakrętem.
Przed domem ojciec, wsparty na motyce,
Schyla się, trąca listki rozwinięte
I z grządki całą widzi okolicę.

Yol

Yeşil vadinin uzandığı tam orada
Ve yolun, çimlerle eteklere kadar uzandığı yerde
Büyümeye başlayan meşe koruları boyunca

Dönüyor çocuklar okuldan evlerine.

Yamuk açılan kalem kutusunda,

Kalemler şıkırdıyor, ekmek kırıntılarının

Ve bakır kuruşların arasında

Herkesin baharla gelen guguk kuşunu selamlarken topladığı.

Ablamda bere ve abimde şapka

Yumuşacık çalıkların arasında ışıldıyor.

Dalların arasında bağıırken karga

Ağaçların üzerinde yıllar ve uzun bulutlar yüzüyor.

Dönemecin ardında kırmızı çatı görünüyor artık

Evin önünde babam, elinde kazması,

Eğilmiş, itiyor büyüyen yaprakları

Çiçekleri ektiği yerden, görüyor bütün etrafını.

Ojciec w bibliotece

Wysokie czoło, a nad nim zwichrzone

Włosy, na które słońce z okna pada.

I ojciec jasną ma z puchu koronę,

Gdy wielką księgę przed sobą rozkłada.

Szata wzorzysta jak na czarodzieju,
Zaklęcia głosem przyciszonym mruczy.
Jakie są dziwy, co w księdze się dzieją,
Dowie się, kogo Bóg czarów nauczy.

Kütüphanedeki Babam

Alnı geniş, üzerinde pencereden giren
Güneşin vurduğu dağılmış saçları var.
Ve babamın açık renk tacı var tüyden
Önünde büyük kitaba uzandığında.

Desenli cübbesi büyücününki gibi aynı
Kısık sesiyle sözler mırıldanır sihirli.
Kitapta olan mucizeler nasıl,
Öğrenir, Tanrı sihirleri kime öğretir.

Nadzieja

Nadzieja bywa, jeżeli ktoś wierzy,
Że ziemia nie jest snem, lecz żywym ciałem,
I że wzrok, dotyk ani słuch nie kłamie.
A wszystkie rzeczy, które tutaj znałem,
Są niby ogród, kiedy stoisz w bramie.

Wejść tam nie można. Ale jest na pewno.
Gdybyśmy lepiej i mądrzej patrzyli,
Jeszcze kwiat nowy i gwiazdę niejedną
W ogrodzie świata byśmy zobaczyli.

Niektórzy mówią, że nas oko ludzi
I że nic nie ma, tylko się wydaje,
Ale ci właśnie nie mają nadziei.
Myślą, że kiedy człowiek się odwróci,
Cały świat za nim zaraz być przestaje,
Jakby porwały go ręce złodziei.

Umut

Umut vardır, eğer biri inanırsa,
Dünya'nın bir rüya değil de canlı bir vücut olduğuna,
Ve bakışın, dokunuşun ya da duyuşun yalan söylemediğine.
Burada tanıdığım her şey ise,
Sanki bir bahçe, sen kapıda durduğunda.

Oraya girmek mümkün değil. Ama eminim.
Daha iyi ve daha akıllıca baksaydık,
Yeni bir çiçek, birkaç yıldız daha
Görürdük, Dünya'nın bahçesinde.

Gözümüzün bizi kandırıldığını söylüyor bazıları
Ve hiçbir şeyin olmadığını, sadece öyle düşündüğümüzü,
Ama onlar hiç mi hiç umudu olmayanlar.
Düşünüyorlar ki insan döndüğünde,
Tüm dünya hemen ardında duracak,
Hırsızın elleri onu çalmış gibi.

Miłość

Miłość to znaczy popatrzeć na siebie,
Tak jak siğ patrzy na obce nam rzeczy,
Bo jesteś tylko jedną z rzeczy wielu.
A kto tak patrzy, choć sam o tym nie wie,
Ze zmartwień różnych swoje serce leczy,
Ptak mu i drzewo mówią: przyjacielu.
Wtedy i siebie, i rzeczy chce użyć,
Żeby stanęły w wypełnienia łunie.
To nic, że czasem nie wie, czemu służyć:
Nie ten najlepiej służy, kto rozumie.

Aşk

Aşk kendine bakmak demektir,
Tıpkı bize yabancı olan şeylere baktığımız gibi.
Çünkü sen birçok şeyden sadece birisin.

İşte böyle bakan, kendisi bunu bilmese de
Türlü acılardan, kendi kalbini iyileştirir,
Kuş ve ağaç ona dostum der.
İşte o zaman hem kendini hem bir şeyi kullanmak ister,
Kızılığın içinde bir bütün oluşturmaları için
Zaman zaman neye hizmet ettiğini bilmemenin önemi yok,
En iyi hizmet eden bunu anlayan değildir.

Biedny Chrześcijanin Patrzy Na Getto

Pszczoły obudowują czerwoną wątrobę,
Mrówki obudowują czarną kość,
Rozpoczyna siğ rozdzieranie, deptanie jedwabi,
Rozpoczyna się tłuczenie szkła, drzewa, miedzi, niklu,

/ srebra, pian
Gipsowych, blach, strun, trąbek, liści, kul, kryształów -
Pyk! Fosforyczny ogień z żółtych ścian
Pochłania ludzkie i zwierzęce włosie.

Pszczoły obudowują plaster płuc,
Mrówki obudowują białą kość,
Rozdzierany jest papier, kauczuk, płótno, skóra, len,
Włókna, materie, celuloza, włos, wężowa łuska, druty,

Wali się w ogniu dach, ściana i żar ogarnia fundament.
Jest już tylko piaszczysta, zdeptana, z jednym drzewem
/ bez liści
Ziemia.

Powoli, drążąc tunel, posuwa się strażnik-kret
Z małą czerwoną latarką przypiętą na czole.
Dotyka ciał pogrzebanych, liczy, przedziera się dalej,
Rozróżnia ludzki popiół po tęczującym oparze,
Popiół każdego człowieka po innej barwie tęczy.
Pszczoły obudowują czerwony ślad,
Mrówki obudowują miejsce po moim ciele.

Boję się, tak się boję strażnika-kreta.
Jego powieka obrzmiała jak u patriarchy,
Który siadywał dużo w blasku świec
Czytając wielką księgę gatunku.

Cóż powiem mu, ja, Żyd Nowego Testamentu,
Czekający od dwóch tysięcy lat na powrót Jezusa?
Moje rozbite ciało wyda mnie jego spojrzeniu
I policzy mnie między pomocników śmierci:
Nieobrzezanych.

Getto'ya Bakan Zavallı Hıristiyan

Arılar kırmızı bir karaciğer yapıyor,

Karıncalar kara bir kemik

Başlıyor ipeklerin parçalanışı, çiğnenişi,

Başlıyor kırılışı camın, ağacın, bakırın, nikelin,

/gümüşün, köpüklerin

Alçıdan, tenekelerin, tellerin, boruların, yaprakların, mermilerin, kristallerin-

Puf! Sarı duvarların ardından fosforlu bir ateş

Yutuyor insanların saçlarını, hayvanların tüylerini.

Arılar sıva yapıyor akciğerlerin üzerine

Karıncalar beyaz bir kemik

Kağıt, kauçuk, keten, deri, kumaş,

İpler, eşyalar, selüloz, saç, yılan derisi, dikenli teller parçalanmış,

Yıkılıyor çatılar ateşin içinde, duvar ve kor zemini sarıyor.

Artık sadece kumlu, ezilmiş, tek bir ağaçla

/yapraksız

Dünya.

Yavaşça, tüneli kazarak, ilerliyor bekçi köstebek

Kafasına takılı küçük kırmızı fenerle.

Yanmış vücutlara dokunuyor, sayıyor, daha ileriye deşiyor.

Tęczuğacı duman sonrası insan küllerini dağıtıyor

Her insanın gökkuşağının ayrı rengindeki küllerini.

Arılar kırmızı bir iz yapıyor,

Karıncalar vücudumun üzerinden yol yapıyor.

Korkuyorum, öylesine korkuyorum bekçi köstebekten.

Gözkapağı şişiyor, patriğinki gibi

Koca bir kitap okurken

Mum ışığında uzun süre oturan.

İşte, O'na anlatacağım, ben, Yeni Ahit Yahudisi,

İki bin yıldır, İsa'nın dönüşünü bekleyen.

Parçalanmış vücudum beni onun bakışlarına verecek,

Ve beni ölümün yardımcıları arasında sayacak:

Sünnetsiz.

W Warszawie

Co czynisz na gruzach katedry

Świętego Jana, poeto,

W ten ciepły, wiosenny dzień?

Co myślisz tutaj, gdzie wiatr

Od Wisły wiejąc rozwiewa

Czerwony pył rumowiska?

Przysięgałeś, że nigdy nie będziesz

Płaczką żałobną.
Przysięgałeś, że nigdy nie dotkniesz
Ran wielkich swego narodu,
Aby nie zmienić ich w świętość,
Przeklętą świętość, co ściga
Przez dalsze wieki potomnych.

Ale ten płacz Antygony,
Co szuka swojego brata,
To jest zaiste nad miarę
Wytrzymałości. A serce
To kamień, w którym jak owad
Zamknięta jest ciemna miłość
Najnieszcześniejszej ziemi.

Nie chciałem kochać tak,
Nie było to moim zamiarem.
Nie chciałem litować się tak,
Nie było to moim zamiarem.
Moje pióro jest lżejsze
Niż pióro kolibra. To brzemię
Nie jest na moje siły.
Jakże mam mieszkać w tym kraju,

Gdzie noga potrąca o kości
Nie pogrzebane najbliższych?
Słyszę głosy, widzę uśmiechy. Nie mogę
Nic napisać, bo pięcioro rąk
Chwyta mi moje pióro
I każe pisać ich dzieje,
Dzieje ich życia i śmierci.
Czyż na to jestem stworzony,
By zostać płaczką żałobną?
Ja chcę opiewać festyny,
Radosne gaje, do których
Wprowadzał mnie Szekspir. Zostawcie
Poetom chwilę radości,
Bo zginie wasz świat.

Szaleństwo tak żyć bez uśmiechu
I dwa powtarzać wyrazy
Zwrócone do was, umarli,
Do was, których udziałem
Miało być wesele
Czynów myśli i ciała, pieśni, uczt.
Dwa ocalone wyrazy:
Prawda i sprawiedliwość.

Kraków, 1945

Varşova'da

Ne yapıyorsun şair,
Aziz Jan Katedrali'nin yıkıntıları önünde,
Bu sıcak bahar gününde?

Ne düşünüyorsun burada, rüzgarın
Vistül'den eserek yıkıntıların
Kırmızı tozunu dağıttığı yerde?

Yemin ettin, hiçbir zaman
Yaslı bir ağlak olmayacağına.
Yemin ettin, hiçbir zaman
Vatanının büyük yaralarına dokunmayacağına,
Onları kutsallığa dönüştürmemek için,
Lanetlenmiş kutsallığa, uzun yüzyıllar boyunca
Torunlarını takip eden.

Fakat kardeşini arayan
Antigone'un⁸² bu yakarışı
Gerçekte, tahammül sınırının da üzerinde.
Kalp ise bir taş, içinde bir böcek olan
Kapanmış, karanlık aşkı
En mutsuz dünyanın.

Ben sevmek istemedim böyle,
Niyetim bu değildi.

⁸² Antigone, eski Yunan mitolojisinde Thebai Kralı Oidipus'un kızıdır. Efsaneye göre, Oidipus'un öz annesiyle evlendiğini öğrenince kendi gözlerini kör etmesi üstüne, Antigone, babasına sürgüne gönderildiği Atina'ya kadar yol gösterir. Babası ölünce Thebai'ye dönüp, kız kardeşiyle birlikte, erkek kardeşi Eteokles ve Polyneikes'in kavgasını sona erdirmeye çalışır. İki kardeşi de ölünce, kral olan dayıları Kreon'un Polyneikes'in cesedinin gömülmesine izin vermez. Thebai'ye ihanet ettiği gerekçesiyle yasaklanması üstüne, Antigone, dayısının yasağına karşın, kardeşinin cesedini gizlice gömer ve bunun üzerine Kreon O'nu cezalandırarak mezara kapatır. Canlı canlı ölmesini ister. Aynı zamanda Kreon'un oğlu Antigone'la nişanlıdır ve eğer Antigone'a bir zarar verilirse babasına, kendisini öldüreceğini söyler fakat Antigone bu acıya daha fazla katlanamaz ve intihar eder.

Ben acımak istemedim böyle,
Niyetim bu değildi.
Benim tüylerim daha ince
Bir kuşunkinden. Bu yük
Benim gücüme göre değil.
Nasıl yaşarım ben bu ülkede,

Ayağının çarptığı en yakınlarının
Gömülmemiş kemiklerine?
Sesleri duyuyorum, gülüşleri görüyorum. Yazamıyorum
Hiçbir şey, çünkü elin beş parmağı
Kalemimi tutturuyor bana
Ve onların tarihini yazdırıyor,
Onların yaşam ve ölüm tarihini,
Bunun için mi yaratılmışım,
Yaslı bir ağlak olmak için?
Şenliği çınlatmak istiyorum ben,
Neşeli ormanları, Shakespeare'in
Beni götürdüğü. Bırakın
Şairlere eğlencelik zamanlar,
Çünkü ölüyor dünyamız.

Delilik böylesi yaşamak gülmeksizin,
Ve tekrarlamak iki kelimeyi
Size yöneltilen, ölmüşler,
Katılımınızla aklın ve bedeninin işlediği,
Şarkıların ve ziyafetlerin
Düğünü olması gerektiği size,
İki kurtulmuş kelime:
Gerçek ve adalet.

Portret Z Połowy XX Wieku

Ukryty za uśmiechem braterstwa,
Pogardzający czytelnikami gazet, ofiarami politycznej
/dialektyki,
Wymawiający słowo demokracja ze zmrużeniem oka,
Nienawidzący fizjologicznych uciech ludzkości,
Pełen wspomnień o tych którzy żarli pili i spółkowali
/a za chwilę podrzynano im gardła,
Pochwalający dancingi i zabawy w ogrodach jako sposób
/na publiczne gniewy,
Wołający: kultura i sztuka, a myślący o igrzyskach w cyrku,
Śmiertelnie znużony,
We śnie albo w narkozie mamroczący: Boże, Boże.

Przyrównuje siebie do Rzymianina w którym kult Mitry
/zmieszał się z kultem Jezusa.
Dawne wiary w nim nie wygasły. Czasem myśli, że jest
/we władzy demonów.
Gromi przeszłość, bojąc się że kiedy ją zgromi, nie będzie
/miał gdzie złożyć głowy.
Najchętniej gra w karty i szachy, żeby własnych
/nie zdradzać tajemnic.

Rękę oparł na pismach Marksa, ale w domu czyta

/Ewangeliğ.

Z ironią patrzy na procesję wychodzącą z rozbitego kościoła.

Za tło ma ruiny miasta koloru końskiego mięsa.

W palcach pamiątkę trzyma po faszyście poległym

/w powstaniu.

XX. Yüzyıl Yarısının Portresi

Kardeşlik gülüşünün ardına gizlenmiş,

Alay eden gazete okuyucularıyla, kurbanlarıyla politik

/diyalektiğin,

Demokrasi kelimesini telafuz eden gözü kapalı,

İnsanoğlunun fizyolojik zevkinden nefret eden,

Hatıralarıyla dolu içip sevişenlerin

/hemen ardından boğazları kesilmiş.

Bağırın: kültür ve sanat diye, bir yandan da düşünen sirkteki oyunları,

Ölesi yorulmuş,

Uykusunda ya da narkoz etkisinde mırıldananan: Tanrım, Tanrım diye.

Benzetir kendini bir Romalıya, Mithra'ya tapınışla

/İsa'ninkini birleştiren.

Ondaki eski inançlar sönmemiş. Bazen düşünür

/şeytanların boyundurluğunda olduğunu.

Geçmişe söver, ona sövdüğünde, başını

/koyacak bir yer bulamayacağından korkarak.

Severek oynar iskambil ve satrancı, ele vermemek için

/kendi sırlarını.

Elini Marks'ın yazılarına uzatmış, ama evde de okur

/İncili.

İroniyle bakar geçite yıkık kiliseden çıkan.

Fonda at eti rengindeki kentin yıkıntıları.

Parmaklarının arasında bir hatıra tutar faşist kıyımının ardından

/ayaklanmadaki.

Piosenka O Porcelanie

Różowe moje spodeczki,

Kwieciste filizanki,

Leżące na brzegu rzeczki

Tam kędy przeszły tanki.

Wietrzyk nad wami polata,

Puchy z pierzyny roni,

Na czarny ślad opada

Złamanej cień jabłoni.

Ziemia, gdzie spojrzysz, zasłana
Bryzgami kruchej piany.
Niczego mi proszę pana
Tak nie żal jak porcelany.

Zaledwie wstanie jutrzienka
Ponad widnokrąg płaski
Słysząc gdzie ziemia stęka
Maleńkich spodeczków trzaski.
Sny majstrów drogocenne,
Pióra zamarzłych łabędzi
Idą w ruczaje podziemne
I żadnej o nich pamięci.
Wiğc ledwo zerwę siğ z rana
Mijam to zadumany.
Niczego mi proszę pana
Tak nie żal jak porcelany.

Równina do brzegu słońca
Miazgą skorupiek pokryta.
Ich warstwa rześko chrupiąca
Pod moimi butami zgrzyta.
O świecidełka wy płone
Co radowałyście barwą

Teraz ach zaplamione
Brzydką zakrzeplą farbą.
Leżą na świeżych kurhanach
Uszka i denka i dzbany.
Niczego mi proszę pana
Tak nie żal jak porcelany.

Porselene Ağıt⁸³

Dere kenarında yayılıp kalan,
Pembe tabakçıklarım benim,
Çiçekli fincancıklarım,
Tanklar geçerken oradan.
Küçük bir yel üzerinizden uçuyor,
Yağıyor kuştüyü yorganın tüyleri.
Kara izlerin üzerine, üzerine vuruyor
Kırılmış elma ağacının gölgeleri.
Baktığın toprak kaplanmış da
Kırıntı köpükleriyle dalga, dalga
Efendim, hiçbir şeye yanmam ya
Çok acıyorum porselen takımlara

Ucu ucuna kalkıyor sabah

⁸³ Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Leh Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Neşe M. YÜCE'nin çevirisi. Bkz. XX. Yüzyıl Polonya Edebiyatı Çeviri Seçkisi, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s.65.

Ufuk çizgisi üzerinde
Duyuluyor toprağın inlediği yerde
Küçük tabakçıkların çıtırtıları ah.
Ustaların paha biçilmez düşleri
Donmuş kuğuların tüyleri
Yerin dibine giriyor
Bırakmadan geriye hiçbir anı izleri.
Ben de zar zor kalkıyorum sabah
Dolaşıyorum dalgınım da
Efendim hiçbir şeye yanmam ya
Çok acıyorum porselen takımlara.

Düzlük, hani ta uzanan Güneşin kıyılarına
Kaplı porselen kırıklarıyla
Kepir köpür kalın katmanlarıysa
Çatırıyor botlarımın altında
O sizin yalancı parıltılarınız
O sevinçli boyalarınız
Şimdi lekелendi ha
Pıhtılaşmış o korkunç boyayla.
Yatıyorlar taşsız mezarlarda
Kulpuçuklar, ibrikler fincanlarla
Efendim hiçbir şeye yanmam ya
Çok acıyorum porselen takımlara.

Sroczość

Ten sam i nie ten sam szedłem przez las dębowy
Dziwiąc się, że muza moja, Mnemozyne,
Nic nie ujęła mojemu zdziwieniu.
Skrzeczwała sroka i mówiłem: sroczość,
Czymże jest sroczość? Do sroczego serca,
Do włochatego nozdrza nad dziobem i lotu
Który odnawia się kiedy obniża
Nigdy nie sięgnę a wiğc jej nie poznam.
Jeżeli jednak sroczość nie istnieje
To nie istnieje i moja natura.
Kto by pomyślał, że tak, po stuleciach,
Wynajdę spór o uniwersalia.

Saksağanlık

Kendim ve kendim olmaksızın yürüyordum meşe ormanında
Şaşırırken, ilhamım, Mnemozyne'ye⁸⁴
Hiçbir şey beni hayrete düşürmedi.
Konuştu saksağan, ben de dedim ki: saksağanlık
Nedir saksağanlık? Saksağan bir kalbe,
Gaganın üzerindeki tüylü burna ve uçuşa
Alçalırken yenilenen

⁸⁴ Yunan Mitolojisi'nde Hafıza ve Hatıra Tanrıçası. Efsaneye göre Zeus, Mnemosyne ile dokuz gece geçirir ve bu gecelerin her biri için bir ilham perisi dünyaya getirir.

Hiçbir zaman ulaşamayacağım, dolayısıyla tanıyamayacağım.

Ancak saksağanlık yoksa eğer,

Yoktur bu ve benim doğam da.

Kim öyle olduğunu düşünürse, yüzyıllar sonra

Bulacağım evrensellik savaşımı.

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı öncesi iki şiir kitabı yayımlanan Czesław Miłosz'un ilk kitabı sosyal içeriklidir, felaketçiliğin izlerini taşımaktadır ve toplumsal gerçekliği gözler önüne serer.

İkinci kitabında bireyselliği ön plana çıkararak, gerçeklik kavramının derin anlamlarından söz ederken Dünya'nın başka bir boyutuna ayna tutarak, Romantizm'e yaklaşır. Dönemin en kapalı ve anlaşılmaz üslubuna sahip yazarlardan biri olarak kabul edilir.

Miłosz'un 1940-1942 yılları arasında yazdığı şiirler, kendi iç parçalanmalarının ve genel ile özel, topluma ait olan ile kendine ait olan gibi iki ayrı varoluşu arasındaki çatışmaların ifadesidir.

1943 yılında "Świat-Poema Naiwne" kitabı yayımlanmıştır. Şair bu şiirlerinde, başkahramanlarının anne, baba ve çocuk olduğu aileye, huzurlu ve güvenli bir yer olarak gördükleri evlerine ve onların her gün yaşadıkları sıradan, gündelik olaylarına yer verir.

1945 yılında "Ocalenie" başlığı adı altında bir araya getirdiği şiirlerini Czesław Miłosz, ülkesi işgal altındayken kaleme alır. Bu kitaptaki şiirleri Klasisizm, Öngörücülük ve Masalcılık gibi unsurları içerir. O yıllarda Miłosz'a göre şair, bir kronik yazarı gibi olayları yazmalı ve ne anlama geldiklerini açıklamalıdır. Ayrıca

tarixin tek bir yüzü olmadığının bilincine varmalıdır. Onun her zaman beyaz ve temiz bir yönü vardır ve güzel olaylar da gerçekleşmektedir.

Mitosz'un şiirlerinde birbirinden çok ayrı motifler vardır fakat bu motifler birbirleriyle çelişmez, birbirlerini tamamlarlar. Şiirleri başkaldırıyla doludur. İnsanla dini, tarihi bakış açısıyla evrensel görüşü, teknolojik çağa duyulan hayranlıkla ekolojik felaket korkusunu birleştirir. Umutsuzluk ve umut, tutku ve heyecandan soyutlanmış akıl bir arada bulunur.

ÖZET

Bu çalışmada Nobel Ödüllü Şair Czesław Miłosz'un İkinci Dünya Savaşı Öncesi, Savaş Dönemi ve Savaş Sonrası (1960 yılına kadar yazdığı) şiirleri incelenmiştir.

Bunun yanı sıra şairin Savaş Dönemi sanatçılığı, İki Dünya Savaşı Arası Dönem sanatçılığı ve Savaş sonrası şiirsel çalışmaları kıyaslanmış, sanatçılığında değişime neden olan koşullar vurgulanmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde Miłosz'un biyografisi incelenmiştir.

İkinci bölümde, Polonya edebiyatında İki Savaş Arası Dönem şairlerine bir bakış atılarak, Miłosz'un bu dönemde edebi anlamda kendine nasıl bir yer edindiğine değinilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde şairin II. Dünya Savaşı sırasında hangi çalışmalara imza attığına değinilmiş, ayrıca savaşın şairi nasıl etkilediğine bakılarak, şiirlerinde ne gibi değişimler görüldüğü incelenmiştir.

Dördüncü bölümde II. Dünya Savaşı'nın bitiminden şairin Amerikan vatandaşı olmaya hak kazanıp Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleşme tarihi olan 1960 yılına kadar Polonya'nın yeni kurulan düzenden nasıl etkilendiğine değinilirken, şair çevresinde Miłosz'un bu gelişmeler doğrultusunda kendisine nasıl bir yer edindiğine yer verilmiştir.

Beşinci ve son bölümde ise şairin iki savaş arası dönem, II. Dünya Savaşı dönemi ve 1960 yılına kadar yazdığı savaş sonrası dönem şiirlerine örnekler verilmiştir.

İNGİLİZCE

In this study, Nobelist Czeslaw Milosz's poetry is analyzed which are written before II. World War, War Period and after War (until 1960).

Furthermore poet's artistry and poetic works during, before and after War are compared and circumstances caused changes are emphasized.

In the first part of this study, Milosz's biography is analyzed.

In the second part, while checking the poems between the two world wars, his position in this period is stated.

In the third part of this study, the poems he wrote are stated, in addition while investigation how the war affected the poet, how his poems are changed in this period is analyzed.

In the fourth part, in the period of after war until 1960 (when he gain the right to become the citizen of USA and moved there) it is analyzed how he is affected by the new governmental system in Poland.

In the fifth and the last part, sample poems of poet between the world wars, during second world war and until 1960 are given.

KAYNAKÇA

Burkot, Stanisław, *Literatura Polska w Latach 1939-1999*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2003

Carpenter, Bogdana, *The Poetic Avant-Garde in Poland 1918-1939*, University of Washington Press, Seattle, 1983

Epoki Literackie-Wielki Leksykon Literatury Polskiej, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław, 2005

Friszke, Andrzej, *Polska-Losy Państwa i Narodu 1939-1989*, Wydawnictwo ISKRY, Warszawa, 2003

Hart, Liddle, II. *Dünya Savaşı Tarihi-Çeviren: Kerim Bağrıaçık*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004

Kryszak, Janusz, *Katastrofizm Ocalający-Problematyki Poezji tzw. Drugiej Awangardy*, Toruń, 1978

Kwiatkowski, Jerzy, *Dwudziestolecie Miğdzywojenne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2001

Lupas-Rutkowska, Joanna, *Epoki Literackie*, Agencja Wydawnicza Jerzy Mostowski, Warszawa, 2006

Lupas-Rutkowska, Joanna, *Ściąga z Języka Polskiego, Dwudziestolecie Międzywojenne*, Agencja Wydawnicza Jerzy Mostowski, Warszawa, 2002

Miłosz, Czesław, *Abecadło Miłosza*, Wydawnictwo Literackie, Kraków, 1997

Możejko, Edward, *Between Anxiety And Hope-The Poetry And Writing of Czesław Miłosz*, The University of Alberta Press, 1988

Nowacka, Irena, *Poezja Czesława Miłosza*, Biblioteka Wysyłkowa, Lublin, 1998

Olejniczak, Józef, *Czytając Miłosza, Śląsk Szkoła Języka i Kultury Polskiej*, Katowice, 1997

Święch, Jerzy, *Literatura Polska w Latach II Wojny Światowej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2005

Yüce, Neşe Munise, Arslantekin, Seda Köycü, İki Savaş Arası Dönem Polonya Edebiyatı (Kitap yayım aşamasındadır)

Yüce, Neşe Taluy, Zieniewicz, Andrzej, Czeslaw Milosz'un Şiiri Üzerine, Gündoğan Edebiyat, 1992, Yaz 3

Zawada, Andrzej, Dwudziestolecie Literackie, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław, 2005

Zawada, Andrzej, Miłosz, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław, 1996